

Mūsų partizaninė literatūra

VIKTORIJA SKRUPSKELYTĖ

Paskutiniu metu Amerikos spaudoje vis dažniau minima partizaninė literatūra. Ji ypač populiari universitetuose, radikaliųjų aktyvistų tarpe, kurie vieną šios literatūros formą, partizaninį teatrą, laiko efektinga protesto ir rezistencijos priemone. Partizaninis teatras, guerilla theatre, paprastai susideda iš trumpo, kelių minučių vaizdelio, kuris schematiniu ir primityviu būdu parodo kurios nors valdančios grupės žiaurumą valdomiesiems, ir žiūrovą veikia ne tiek įtikinamu ar meniniai stipri nuteisybės atvaizdavimu, kiek staigiu vaizdelio įterpimu įprastinės dienos įvykių eigoje. Pamokai įpusėjus, kolegijos prezidentui tarus pirmuosius mokslo metų atidarymo žodžius, staiga pasirodo niekieno nekviesti aktorai. Jie suvaidina akimirka trunkančią propagandinę sceną ir šia staigmena žiūrovus sukrečia, suerzina, bet taip pat ne vienam suardo saugią pasitenkinimo ramybę ir išjudina pirmąsias protesto nuotaikas. Šiokių vaizdelių paskirtis yra aiškiai praktinė, propagandinė; juo norima ne tik išsukti pasipriešinimo akcija, sugriauti įvykių stebėtojų pasyvumą; jis taip pat iš tikrųjų yra rezistencinių veiksmų. Jis, jei ne žiūrovui, tai vaizdelio autoriui ir aktorui, tampa efektinga kova.

Šitaip suprastos partizaninės literatūros randame ir kituose kraštuose. Pvz., okupacijos metu Prancūzijoje išaugo turtinga pogrindžio spauda, ne tik informaciniai ar publicistiniai straipsniai, bet taip pat vaidinimai, poezija, novelės. Savo paskirtimi ji buvo propagandinė; net ir žinomi rašytojai žodį laikė ginklu ir ne vienas jų savo kūryba stekė pasipriešinti okupantui ir tuo būdu keisti istorinių įvykių linkmę.

Kitokio pobūdžio, man atrodo, yra lietuvių partizaninė literatūra, nes ji ne tiek siekia formuoti rezistentus nusiteikimą, ir tuo būdu netiesioginiai keisti įvykių eigą, kiek greičiau išreiškia jo santykį su jį užgriuvusia situacija. Ji, man atrodo, išsiskiria žmogaus pastangoje situaciją suprastai, interpretuoti okupacijos įvykius ir, įdomu, šiuos įvykius regėti viso savo gyvenimo perspektyvoje. Todėl lietuvių partizaninė literatūra nelaukta jaučiamas gana didelis žvilgsnio platumas;

propagandinė kovos nuotaika dažnai nudyla ir tada atsikleidžia palyginti plati pergyvenimų skalė, atviresni horizontai nei minėto partizaninio teatro pasipriešinimo momentas. Kartais net kyla mintis, kad lietuviui sunkiau susitelkti ties vienu savo egzistencijos aspektu, tapti tik kovotoju tik politinė būtybe. Politinės partijos linksta kultūrinės bendruomenės pusėn, o rašytojas, net ir kraštutinėse situacijose savyje regi daugiau nei rezistentą, karį. Šia prasme, tur būt, toliau nuėjęs rašytojas, ne skaitytojas, kuris, manau, laukė daugiau patriotinės ir net propagandinės, čia minėto "Guerrilla theatre" prasme literatūros.

Šis žvilgsnio platumas gal ryškiausias ne egzodo literatūroje, ne dramoje ar prozoje, bet pačių partizanų lyrikoje, kuri, ypač ją palyginus su pvz., populiariausiomis prancūzų rezistentų dainomis, atrodo, iš vis turi mažą kovingą atspalvį. Tiesa, viena kita šios lyrikos eilutė suskamba lyg kovon kviečiančio šauklio trimas, tačiau daugumoje rezistencinė tikrovė, okupanto ir partizanų konfliktas eilėraštin išlieja trumpa disonansine gaida: "Panemunėse žydi krauju pažliugusios pievos". (Mykolas Viltis, "Panemunėse žydi pievos", Neparašyti laiški, 5 psl.); ar lieka stipriai supoetinto žodžio, metaforos paslėptas. Jei prancūzų rašytojas Maurice Druon, nebijodamas aštrių žodžių, kviečia draugus priešą žudyti — "camarades, tuez vite" — skubėk žudyti, lietuvis laisvės kovų dalyvis, lyg akimirka primiršęs priešą, susitelkia ties savąja buitimi, išmatuoja sunkią savo dalį, mąstymu save jungia į šeimos ar tautos bendruomenę ir pajunta, kad jo situacija yra ne tiek arši kova, kiek begalinis, visuotinis praradimas viso to, į ką žmogus turi teisę: saulės, laisvės, žmogiškų ryšių, artimųjų, laimės.

Iš garbanotų ažuolų viršūnių
Mačiau ateities slėnių laimę...
Avietytynų garbanose svajojau
per dienas...
Mirė visos mano pasakos, visi
sapnai žieduose

(Mykolas Viltis, "Avietynai")

Šitokia partizanų lyrika savo autentišku pergyvenimu prašoka vieno istorinio laiko ribą. Nors jos autoriai buvo tampriai su istoriniais įvykiais surišti, savo poezijoje, pasivadavę asmeniniu jausmu ir, iš kitos pusės, tradicini dainos forma, pasiekė universalumo ir žodį, kuris galėjo likti tik kovos priemone, įvedė literatūroje.

Jei toliau pereisime prie išei-
vių rašytojų, pastebėsime truputį
kitokio "platumo": veikalų, dau-
gumoje dramų ir romanų, koncepcija, manau, siaurėja, ta prasme, kad stipriau akcentuojamas patriotinis, ar net propagandinis atspalvis, bet, iš kitos pusės, partizaninė tema rašiusių sąrašas plečiasi, ilgėja. Čia randame Stasį Lauciu, Vytautą Alantą, davusį visą eilę partizaninių dramų ir romanų, Nelę Mazalaite, Alę Rūtą, Anatolijaus Kairio trijų veiksmų dramą Šviesa kuri už-

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (1875-1911)

Mergelė (iš Zodiako ženklų ciklo)

Čiurlionio paveikslai pasmerkti sunykimui

Kai kurie Lietuvoje apsilankę turistai sako, kad tenai turėję progos patirti, jog esama didelio susirūpinimo dėl K.M.Čiurlionio kūrinų likimo. Ne tik paveikslų spalvos baigia išblukti, bet nesulaikant genda ir popierius. Esą bijoma, kad jau gal net nebe metais, o tik mėnesiais bereikia skaičiuoti laiką, ligi paveikslai ims visiškai byrėti... Restauruoti jau per vėlu. Vienintelis dalykas, kuriuo tuos kūrinius maždaug būtų galima išgelbėti ateičiai, tai spalvines nuotraukas — reprodukcijas.

Vilniuje išleistas Čiurlionio kūrinių reprodukcijų rinkinėlis rodo, kad priemonės tenai tokiems dalykamams skurdžios ir prityrimo dar labai stinga.

Dailininkai, muziejininkai ten turi nemažą pavyzdžių, kaip dailės kūrinių reprodukcijas prirengia ir išleidžia Italijoje arba Šveicarijoje (SKIRA leidykla). Jiems ten susidariusi didelė pagunda atsikviesti tokios leidyklos specialistus į Kauną ir duoti jiems daryti viską, ką dar galima, gelbs-

tint Čiurlionio kūrybą. Deja, čia susiduriama su kliūtimis, su užtaromis kaip kalnais. Be Maskvos leidimo svetimšalių specialistų atsikviesti neįmanoma. Šiaurės čekistai ir finansistai. Čekistai dėl šnipomanijos, o finansistai — gaili valiutos.

Rusuose irgi yra Čiurlionio gerbėjų. Odesoje yra net Čiurlionio klubas... Bet vargu kas iš jų pasiryžtų užtarti Čiurlionio kūrinius pas čekistus ir biurokratus. Kai kas to tikisi iš viršūnių Lietuvos komunistų, bet kol kas ir jie tokios drąsos dar neparodė, nors labai norėtų, kad visi pripažintų juos dideliais, netgi pasiaukojančiais Lietuvos patriotais... O neginčytina, kad italų ar šveicarų leidyklos šiame reikale bene vienintelė išeitis, nes jei čia kas dar gali stebuklą padaryti, tai tik jie.

Bet, matyt, lietuvių kultūros smaugliui — rusui okupantui yra labai svarbu, kad lietuvių kultūros paminklų ir gyvų jos paveldžių žemės paviršiuje ir žmonių kultūros istorijoje visai neriktų. Tragišku Čiurlionio tapy-

bos gelbėjimo atveju visos lietuvių pastangos (jų buvo parodyta ir išeičioje) visada kietai atsitrenkavo į rusiškąjį veto.

Be anksčiau minėtų priežasčių (tariamų šnipų baimės, valiutos gailėjimo ir noro lietuvių tautą prieš kultūrinį pasaulį palikti tuščiomis rankomis), be abejo, rusiškoms užmačioms stoji skersai kelio Čiurlionis dar ir dėl to, kad laisvojo pasaulio įvairių tautų meno leidinius bei žurnalus, ieškant abstrakčiojo meno ištakų, vis iškyla klausimas: kas laikytinas šios meno krypties pradininku — lietuvis Čiurlionis ar rusas Kandinskis?

Tad stovime prieš baisų faktą: mūsų tautos didysis genijus M.K.Čiurlionis marinuojamas, o ją pavergęs rusiškas komunistinis nacionalizmas prie mirštančiojo neprileidžia jokios pagalbos, į pavergtųjų ir laisvųjų lietuvių pastangas pasinaudoti aukščiausiąja šios rūšies technika bent spalvotoms paveikslų reprodukcijoms pasigaminti, atsakoma tuo nuolatiniu ir buku "Niet". (ELTA)

griaučiams sulipdyti, papildyti veiksmo detalėmis. Pavyzdžiui gamina imti Jono Griniaus, prieš penkiolika metų išleista Žiurkių kamera. Tai yra šurpi, tardymu scenomis paremta, drama, kurioje susiduria dvi pasaulėžiūros: komunistų ir krikščioniškasis idealas, išeikštas Joanos Švelnytės ir kun. Ginkaus personažuose. Dviejų pasaulėžiūrų susidūrimas sudaro veikalo pagrindinę temą, ir nors jis paprastai vadinamas partizaniniu, partizano naudojimo fonui sukurti, intrigos

naudojimo fonui sukurti, intrigos

Joana Švelnytė ir kun. Ginkus yra kaltinami partizanų palaikymu. Panašiai sukomponuotas A. Škėmos Pabudimas. Skirtumas tas, kad čia vienas kaltinamųjų kalėjimui patekęs už pogrindžio veiklą. Autoriaus dėmesys, tačiau, nukreiptas ne į rezistencijos problematiką ar istoriją, bet į personažų vidinę dramą, kuri, manau, nedaug pasikeistų, jei ją visiškai atkirstume nuo partizaninės istorijos įvykių. Ši pastaba juo labiau tinka Antano Škėmos Žva-

(Nukelta į 2 psl.)

Kertinė Parastė

TRADICIJA, AROMATAS AR TOTALI VIZIJA?

Kažkada šiame dienraštyje V. Alanto teisingai buvo pastebėta ir kartu patarta, kad mūsų kūrybai, mūsų kūrėjams pravartu būtų ne tik stebėti, bet ir pasimokyti, ką čia vietiniai amerikiečiai (galima pridurti ir prancūzus) rašo ir ypač romano srityje yra įveikę, taigi, kokių technikų, ko praktiško, gal mums tinkančio, gal ne visuomet tinkančio, pasiekiamo ar nepasiekiamo šioje srityje galėtų įpiršti? Žinodami, kad kartais taip sunku ką nors naujo išmokyti, kas gi vis dėlto yra išmoktina, ir kokios kliūtys mūsųose stovi tame žvilgsnyje į kitus? Persiimta technika nėra viskas, bet ją persiimti galima, ir todėl teisinga yra M. Vaitkaus pastaba, kad nei vienas iš mūsų rašytojų nėra be įtakų, nes į ką žiūrėjo, į tą įsižiūrėjo ir tas daugiausiai jį įtakojo, ypač tada, kai lietuviško rašto pačioje istorinėje užuomazgoje nebuvo net galimybių, saikysime, nebuvo net į ką išsavyti įsižiūrėti ir tada, net nepriklausomybės laikais ir dabar, beveik viskas ateina iš to taip mums svetimo "ten", iš vieno kito kaimyno, net istorinio priešo.

Bet apie tai dėl vienkų ar kitokių priežasčių stengiamasi per dažnai nekalbėti, lyg viskas būtų mūsų. Gal net panašiu būdu kaip karo metais, okupacijoms keičiantis, teatrų repertuaruose, kai staiga scenoje dingdavo vienos tautos veikalai, o atsirasdavo kitos ir atvirksčiai. Ir tuo daugelis nesistebėjo, ką gi, karas: toleruojami tada buvo tik neutralūs, trečių, kad ir silpniesni darbai. O kaip mes elgiamės dabar? Gal panašiai? Savotišką "okupacinis" stovis mūsų istorijoje. (Kafka — sapnais, Joyce — srautu, Sarraute — rašytojo psichologija), atkreipia į save amerikiečių dėmesį, nu-stebimą ir pagarbą. Bet amerikiečiai visa tai skubiai ir nedelsdami įtraukia ir pavartoja savoje kūryboje, pavartoja detalę jų totalinio efekto pagražinimui. Jam išgauti jie nevengia nei vieno patarimo, nei vieno, kad ir mažausio, įnašo, niekad nepaleidami iš akių tolumoję žibantį didžiojo tikslo.

Ir pas juos rašytojų užsi-
ėmimas žurnalizmu, faktais, periodikos ribotas dėmesys drąsesnei literatūrai yra pripažintos kliūtys ne vienam rašytojui. Įsikibę į faktiškumą, tačiau yra totalinėje visuomenėje, ne tik stiluje, ne tik gyvame herojuje, ne tik teisybėje (jįms atrodo yra svarbesnė dramatinė teisybė, kaip meninė tiesa), ne nedažytoje aplinkumoje, ne tik temos laisvame pasirinkime, ne tik skaitančioje publikoje, leidyklose, kurios to laisvumo reikalauja, ignoroja ir nesidomi neoriginalumu, bet visoje čia minėtoje nedalomoje įvairių aspektų gamoje. Veikalai yra nepartiniai, nei respublikoniški, nei demokratiški; tokioje laisvėje jau du šimtu metų ugdyti, jie kartais yra labai drąsus. Bet vis dėlto tai didelė literatūra (Hemingway, Mailer, Faulkner, Buck, Miller, Williams,

Below, Huxley, Baldwin ir t. t.). Mums jos totalinio efekto išmokyti nėra lengva, nes jos visuomenėje nėra mūsų — tradicijom suvaržyto — žmogaus, ten nėra (labai retai) europietiška galvojančio žmogaus. Technika, sukirpimas? Bet tai ne viskas.

Graikų literatūra Europoje buvo didelė. Ir amerikiečiai ja tiki. Bet, atrodo, viduramžiais herojus Europoj įsmuko į ribotumą, dirbtinumą, veikdamas tik vyrų - riterių tarpe, epo galė jis bučiuodavo damos ranką, jis buvo gražus, schematiškas žmogus, be ydų ir kompromisų. Nuo jo dauguma Europos tautų, atrodo, net ir po renesanso nepajėgė atsikratyti. Jis tapo savotiška tautine tradicija, ir kiekviena, net prancūzų tauta, nuo Zola iki šiandien dar vis stengiasi jį keisti, rast silpnųjų ir naujų jėgų, jam leidžia sužmonėti, kontroversiškai galvoti. Bet senoji tradicija tempia vis atgal. Ir tik retas šandien (ne-bent Camus, Sartre, Robble - Grillet ir kt.) tik savo gilesnėm detalėm išsina, kaip lygūs "kovotojai", prieš tą dominuojantį, amerikietiška totalinį efektą.

Paviršutinis skystumas, intelektizavimas, tradicijos varžtai, atrodo, šiandien yra visų tradicinių literatūrų problemos. Ir tik vienas kitas Europoje, pavartojęs "paslaptas literatūrinis kulinarijos žoleles" (Kafka — sapnais, Joyce — srautu, Sarraute — rašytojo psichologija), atkreipia į save amerikiečių dėmesį, nu-stebimą ir pagarbą. Bet amerikiečiai visa tai skubiai ir nedelsdami įtraukia ir pavartoja savoje kūryboje, pavartoja detalę jų totalinio efekto pagražinimui. Jam išgauti jie nevengia nei vieno patarimo, nei vieno, kad ir mažausio, įnašo, niekad nepaleidami iš akių tolumoję žibantį didžiojo tikslo.

Ir pas juos rašytojų užsi-
ėmimas žurnalizmu, faktais, periodikos ribotas dėmesys drąsesnei literatūrai yra pripažintos kliūtys ne vienam rašytojui. Įsikibę į faktiškumą, tačiau yra totalinėje visuomenėje, ne tik stiluje, ne tik gyvame herojuje, ne tik teisybėje (jįms atrodo yra svarbesnė dramatinė teisybė, kaip meninė tiesa), ne nedažytoje aplinkumoje, ne tik temos laisvame pasirinkime, ne tik skaitančioje publikoje, leidyklose, kurios to laisvumo reikalauja, ignoroja ir nesidomi neoriginalumu, bet visoje čia minėtoje nedalomoje įvairių aspektų gamoje. Veikalai yra nepartiniai, nei respublikoniški, nei demokratiški; tokioje laisvėje jau du šimtu metų ugdyti, jie kartais yra labai drąsus. Bet vis dėlto tai didelė literatūra (Hemingway, Mailer, Faulkner, Buck, Miller, Williams,

P. Min.

Šiame numery

- Tradicija, aromatas ar totali vizija?
- Čiurlionio paveikslai pasmerkti sunykimui.
- Mūsų partizaninė literatūra.
- Į stiklo kalną ar į Golgotą.
- Vincas Krėvė savo laisvuose.
- K. Bradūno eilėraščių.
- Modernios architektūros milžinas.
- Slaptas sovietų rašytojo dieno-raštis.
- Jubiliejinė "Bauhaus" paroda Chicagoje.
- Septyni seniai.
- Lapinskas, Stempuzienė ir Barauskas su Stuttgarto simfoniniu orkestru.
- Polisai ar išklebimas.

Mūsų partizaninė literatūra

(Atkelta iš 1 psl.)

kidei, kur dramų foną sudaro okupacijos nuotaikos; vienas veikėjų ryžiasi būti laisvės kovotoju. Tačiau pirmame plane čia ir vėl išryškėja dviejų brolių keršto ir meilės drama. Jei toliau atmesim meniniai silpnus kūrinius, rasime, tur būt, tik du, tris rašytojus, kurie sugebėjo išvijoje svariu literatūrinu žodžiu atkurti ir interpretuoti partizano vidinę dramą, jo išgyventą istoriją. Todėl gauname įdomų paradoksą: partizaninės literatūros išvijoje sakome yra apščiui, tačiau partizaninės problematikos analizės, svarios ir meniniai vertingos analizės maža.

Ši situacija atrodo keista ir sunkiai suprantama: juk partizanų istorija savo įtampa ir žmogiškuoju turiniu turėtų būti dėkinga literatūrinė medžiaga, ypač tam autoriui, kuris pats giliai jaučia jos tragediją. Kodėl tad stiprių partizaninių veikalų mažai? Šią mįslę pilnai atspėti neįmanoma, nes joje slypi paties kūrybinio proceso didžiulės paslaptys. Tegaliu pasiūlyti du, tris komentarus.

Pirmiausia, išvijų rašytojų ir rezistencijos istorija skiria didžiulį laiką ir geografinis nuotolis. Jis rašytoją atkerta nuo konkrečios tikrovės, kuri dažnai, lyg magiškas mygtukas, paskatina vaizduotėje gimstančias veikalų užuomazgas išieiti į pasaulį ir tapti gyvais personažais ar jų įtikinančia istorija. Išvijos rašytojas veidas veidu nesuduria su partizanine tikrove ir, gal būt, jo vaizduotei trūksta tos paskatos, kuria yra regėta, paliesta, išgirsta, savose rankose pasverta ir išmatuota realybė. Šią mintį man siūlo pats Jurgis Jankus, kuris "Draugo" korespondento užklaustas "Koks buvo pirmasis paskatas rašyti dramą Peilio ašmenimis," šitaip atsakė: "Prieš keletą metų pateko į rankas pačių okupantų išleisti partizanų teismų dokumentai. Juose buvo daug autentiškų faktų ir nemažiau autentiškos teisybės tarp eilučių. Partizanus klausiau domėjaua nuo pat pradžių, turėjau nemažą medžiagą, bet vis trūko kažin ko autentiško. 'Banditų' teismų dokumentai tą trūkumą panaikino". Šioje citatoje, man, atrodo, neblogai išryškėja išvijo rašytojo problema. Jis rezistencijos kovas seka iš tolo, tiesa, jėse vaizduote ir emocija dalyvauja, tačiau ju pats negyvena, ir ta prasme jo kūryba lieka paremta skolinta tikrove; ji nėra betarpijo kontakto su realybe išdava. Antra, išvijiui rašytojui yra sunku pasiekti to laisvumo ir savarankiškumo, kurio reikalauja meninis kūrimas. Oficialioji visos išvijos nuotauka partizanų atžvilgiu jam nėra svetima; jis ją, sakykim, prisiima, ją gyvena kaip bendruomenės narį, kai dar vaizduotėje nesama jokios partizaninio veikalo užuomazgos. Šis pirminis nusistatymas, lyg varžtai trukdo autentiškam išgyvenimui, veda į savotišką dvilypumą, kurio nepažįsta rašytojas-partizanas. Ji kupina skaudžios prasmės, kuri neleidžia rašytojui nuslysti į, sakykim, lengvą, pramoginį nuotykių romano žanrą. Savo emocinio ryšio su kraštu autorius yra angažuojamas kurti svarų, net didingą veikalą. O tai reikalauja reto talento. Todėl nenuostabu, kad stipriausius partizaninius veikalus sukūrė du prityrę rašytojai: Jurgis Jankus ir Algirdas Landsbergis.

Jurgio Jankaus Peilio ašmenimis, man atrodo, puikiai išlaiko parinktam siužetui ir parinktai draminei formai tinkamą įvykių ir įvykių interpretacijos balansą. Pasiremdamas minėtais teismų dokumentais, autorius išvysto sudėtingą veiksmą, palaipsniui supindamas dėmesį pagaunančią šitokią intrigą: ūkininko apleistame kambaryje renkasi partizanai. Vadas Daugvydas, žmonos ir scenon grįžtančių mirusių draugu padrasintas, apsisprendžia keisti taktiką, baigti ginkluotą kovą, išieiti į viešą gyvenimą ir okupantui

pasipriešinti tyliu, pasyviu būdu. Šita planą žino komunistinė valdžia ir partizanams ruošia pinkles. Panašias pinkles komunistams ruošia partizanai. Dviejų pinklių detalės išryškėja palaipsniui, įtampa kas kart kyla ir tik paskutinę minutę sužinome, kad partizanai laimėjo. Gavę nelegalius dokumentus, padegę valdžios būstinę, jie išsisklaido po visą kraštą. Drama baigiasi vilties kupiniais žodžiais, kurie nuskamba lyg lyrinė litanija:

Iš brolių kapų kyla stiprybė ir pripildo širdis.
... Kaip gyvybė, kuria alsuoja visa žemė pavasarį.
Iš brolių kapų ji kyla per kiaurus metus.
Ir Nauja Lietuva iš jų išdygs, kaip žalias daigas.
Ir augs
Ir niekas jos augimo nebus laikys
Ir niekas, niekas jos augimo nesulaikys!

Peilio ašmenimis intriga ne visiems patiko. Kai kas rado, kad ji yra perdėta, vietomis pernelyg brutali, o pabaigoje naivi ir neatitinkanti istorinės tikrovės. Mano nuomone atlaidesnė, nes randu, kad visoje veikalo sąrangoje Jankaus sumegzta intriga turi aiškia paskirtį: veiksmo įtampa parasykina personažų vidinę įtampą, veiksmo tirštumas atveria gausius, poetinio stiliaus mąstymus, o šurpios scenos nėra perdėtai brutaliai ir jei jas pvz. palyginę su juodojo (black theatre) teatro scenomis, rasime, kad jos gana švelnios. Pagaliau, pagrindiniai, apsisprendimo ir pinklių momentai, autoriui leidžia tinkamai akcentuoti veikalo idėjinę pusę.

Šią idėjinę pusę sudaro moraliniai svarstymai, susiję su sprendimu pakeisti taktiką. Kada priešas laimi, kada Vakarai tyli, kada atvira kova neįmanoma, Jankaus partizanas žvelgia praeitin ir susiduria su skaudžiu klausimu "Kokia prasmė", taria vadas žuvusiems broliams. "Jūs nebėra, tikslas nepasiekta. Kiek yra prasmės skęstančio šauksme vidury vandenynė, kur nė gyvos dvasios šiaurės horizonto nėra". Jei i ši prasmės klausimą Jankus žvelgtų istoriko akimis, jo sprendimas gal būtų pesimistiškas. Tačiau autorius pasirenka kitokią kryptį ir savo personažams duoda ne istoriškai būdingą griežtą logiką, bet poetinę intuiciją, kuri žvelgia pro

dabartį ir ateities tiliuose mato visiškai kitokį paveikslą. Tada partizanas Zaibas atsako: "Mes nenuskendom vidury vandenyno. Mes nuskendom tautos palikimam, iš kurio mūsų kovos atminimas kils, kaip pavasario drėgmė iš žemės. Ji sprogdina pumpurus, skleidžia lapus, daigina sėklas, net tokias, kurios žemėje ir daugelį metų yra išgulėjusios".

Ar šis sprendimas yra naivus? Ar ji istorija pateisins? Tai, mano nuomone, Jankaus dramos rėmuose yra visiškai netinkantis klausimas. Poetinė vizija tam tikra prasme prasilenkia, viršija istorinę tikrovę. Svarbu, kad ji atitiktų paties personažo būdai taip, kad tartuose žodžiuose esanti viltis išplauktų iš jo vidinio tikėjimo. Pasirinkęs poetinį, kartais partizanų dainai artimą stilių, Jankus iš tikrųjų gali mums siūlyti šviesią, herojinę ateities viziją, kuri kasdieninė kalboj sukambėtų melagingai.

Antra, dramose eigoje autorius akcentavo bendruomeninį partizanų nusiteikimą; jie visi, net ir vadas Daugvydas, save suprato tautos dalimi; todėl logiška teigti, kad individų pastangos ras atgarsio ir bus atbaigtos kitų narių, ateities brolių darbu.

Jei šviesi ateities vizija įprasmina buvusius ir tik laikinai pralaimėtas kovas, ji taip pat pateisina pasirinktą, pasyvią rezistencijos kelią. Abejonės metu, kaltindamas save, Jankaus partizanas klausia, ar taktikos pakeitimas nėra baimės ir nusivylimo išvada: "Visi nenorėdami bijom, kad išsigandę nevirtės, nuo tiesioginio uždavinio bėgame ir būsim teisiame". Tačiau mirusieji draugai, lyg nurimusios sąžinės balsas atsako: "Ir kas mes, kad galėtume teisti? Tegų teisia tie, kurie kraujo į samanas nelašino". Naujasis ištermės, laukimo, kankinys, apsimetimo kelias lygiai sunkus ir lygiai prasmingas kaip ir pirmasis. Ji Jankus pavadina gyvenimu apsimetimo rūke, gyvenimu už melo uždangos, vaikščiojimu peilio ašmenimis. Jis nei kiek nemažina, kad net parasykina, partizanų heroizma. Jie lieka taurūs, griežti sau, ištikimi laisvės kovos moraliniam imperatyviui.

Tačiau savo mąstymuose ir veiksmuose dramose veikėjai sau stato dar vieną moralinį reikalavimą: kovą su priešu vesti taip, kad nebūtų nusizengta pagrindiniams žmoniškumo principams.

R. Mozoliauskas

Partizano motina

Šis rūpestis, net ir mirties akivaizdoje, liudija Jankaus partizano svarbiausiąjį bruožą: didelį norą išlikti tauriu, švairiu, tyrutėli sąžine. Jis dramon įveda Jankui būdingą kaltės problematiką, ir tada partizaninė bendroji kova pasipildo asmenine vienos sąžinės drama. Esmėje tai nėra bloga. Kiekvienas išliekamas vertės veiklas parodo, kad autorius pasirinktą medžiagą išlenkia pagal savo sielos kontūrus. Tačiau Jankus, kaltės dramą vystydamas, pats veikėjams nubrėžia griežtą liniją tarp to, kas moralu ir kas ne, tuo būdu užkirsdamas kelią personažo vidiniam svarstymui. Moralinė dilema daros dirbtinė, autorius iš anksto griežtai surikiuota. Panašią pastabą galima taikyti ir apsisprendimo scenoms, nes ir čia kartais susidaro įspūdis, kad Jankus iš anksto yra nutaręs, kokia buvusios kovos ir naujojo kelio prasmė. Veikėjas iškvietęs scenon, autorius lyg liepia atkurti jo paties ankstyvesnį nutarimą. Peilio ašmenimis nėra tobulas veikalas. Jo kalbai trūksta dramatinės įtampos, partizaninė kova ir asmeninė sąžinės drama atrodo nepakankamai sulydytos. Tačiau jis įdomiausiai išvelgia į partizaninių kovų problematiką. Ją praplečia taip, kad partizano dilema yra kiekvieno išvijo dilema.

Algirdo Landsbergio Penki stulpai turgaus aikštėje vaizduoja tą patį kryžkelės momentą, kada ir partizanas ir okupantas sprendžia kovos prasmės ir tolimesnės krypties problemą. Tačiau Landsbergio drama, tiek savo struktūra tiek idėjinu turiniu nutolsta nuo Jankaus veikalo. Pagrindinis skirtumas yra tas, kad Landsbergis mums kalba ne apie partizano herojinį, idealistinį nusiteikimą, bet apie diktatūros ir politinės sistemos stiprybę, kuri priverčia visus jai nusilenkti, visų sielą sužaloja. Šviesios ateities vizijos Landsbergio veikale nerasiame. Kiekvienas veikėjas čia savaip, iki tragiškos pabaigos, išvaidina jam duotą dramą, žiūrovai atskleidamas idealistinio nuostikimo tra-

dėja. Kitą dieną prie skruzdėlyno iškilo stulpas: netrukus dar po du iš šonų. Pačiam partizaninių kovų įkarštyj stulpus papuošdavo nauji lavonai Stulpas skruzdėlyno viduryj paprastai būdavo rezervuotas vyresniajam. Taip iš paprastos turgaus aikštės buvo sukurtas dramiškas simbolis, perspėjimas gyventojams.

Penkių stulpų simbolis dominuoja visą dramą. Nuo jo neįmanoma pabėgti, ir visi veikėjai — partizanas Antanas, jo sužadėtinė Aldona, ryšininkė Genė, net Tardytojas — atrodo lyg marijonėčių grupė Naujos Santvarkos ženklo papėdėje. Tai, pasakotojo žodžiais, žmonės, ant kurių nukrito kraštutinių reikalavimų ir šurpių visuotinių sprendimų

dangus. Kokie yra šie reikalavimai? Kaip jie veikia žmogų? Atsakymus Landsbergis mums duoda ne tiesiogiai, bet pagrindinių personažų, ypač Antano ir Tardytojo charakteristikoje, puikiai atvaizduodamas skaudžius pasikeitimus, kuriuos kiekvienas savaip pergyvena. Prieš septynerius metus Antanas buvo skulptorius, kūrėjas, jau trus ir mylintis, skaidrios sielos žmogus, atviras juokui ir grožiui, savyje nešiojans šviesios saulės, gėlių ir chrizantemų paveikslus, atkaklus ir ištikimas meno ir žmoniškumo idealams. Jo kūrėjo rankos mirusiai medžiagai duodavo (Nukelta į 8 psl.)

Ant Rudoko kabineta perėm optometristas
DR. EDMUND E. CIARA
2709 W. 51st Street
Tel. GR 6-2400

Val pagal susitarimą. Pirmad. ir ketv. 10-4 ir 7-9; antradi. ir penktadi. 10-4; šeštadi. 10-2 val.

Ofs. 735-4477. Rez. PR 8-6900

DR. E. DECKYS
GYDYTOJA IR CHIRURGE
SPECIALYBĖ — NERVŲ IR EMOCIJŲ LIGOS

Crawford Medical Building
6449 So. Poleski Road
Valandos pagal susitarimą

Rez. Tel. GI 8-0873

DR. W. M. EISIN-EISINAS
AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGOS
Ginekologinė Chirurgija

6132 S. Kedzie Ave. WA 5-2670

Valandos pagal susitarimą. Jei ne atsiliepia, skambinti: MI 3-0001.

Ofiso tel. PR 8-2220

DR. JANINA JAKSEVICIUS
JOKSA

2656 West 63rd Street

Pirmadi. antradi. ketvirt. ir penktadi. nuo 12 iki 3 val. ir nuo 5 iki 8 v. v. Šeštadi. nuo 1 iki 4 val.

Ofs. PR 6-6022 Rez. PR 8-6960

DR. E. JATULIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Bendr. praktika
2815 W. 71st Street

Ofiso val. kasdien nuo 7 iki 9 v. v., šešt. nuo 9 iki 12 val.; arba susitar.

Ofs. PO 7-6000 Rez. GA 3-7278

DR. A. JENKINS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3844 W. 63rd Street

Val. kasdien nuo 1-4 p.p. ir 6 iki 9 val. Trečiadi. ir šeštadi. uždaryta

Ofiso ir buto tel. Olympic 2-1381

DR. F. V. KAUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1407 So. 49th Court, Cicero

Val. kasdien 10-12 ir 4-7. Trečiadi. ir šeštadi. tik susitarus

Tel. — REliance 5-1811

DR. WALTER J. KIRSTUK
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
(Lietuviai gydytojas)
3925 West 59th Street

Val. pirmadi. antradi. ketvirtadi. ir penktadi. nuo 12-4 val. p. p. 6-8 val. vak. Šeštadi. 12-2 val. p. p. trečiadi. uždaryta

Tel. ofiso ir buto Olympic 2-4159

DR. P. KISIELIUS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
4938 W. 15th Street, Cicero

Kasdien 1-3 val. ir 6-8 val. vak. Šeštadi. ir trečiadi. 12 iki 4 popiet.

FLORIAN KRASS
(Krasauskas)
REGISTERED PHYSICAL THERAPIST
4738 S. Damen Ave., Chicago, Ill.
Diathermy — Ultrasound — Massage

Tik susitarus
Val. pirm. — antradi. — ketv. — penkt. 2-8 v. popiet. Šeštadi. 2-4 val. popiet.

Tel. FR 6-3085 arba FR 6-6885

DR. IRENA KURAS
GYDYTOJA IR CHIRURGE
KODIKIŲ IR VAIKŲ LIGŲ SPECIALISTE
MEDICAL BUILDING
7156 South Western Avenue
Pirmadi. antradi. ketvirt. ir penktadi. nuo 11 val. iki 1 val. p. p. 2-5 nuo 6-8 val. vakare. Trečiadi. nuo 11 val. ryto iki 1 val. p. p. Šeštadi. 11 val. ryto iki 3 val. p. p.

Ofiso telefon. RE 7-1168

Rez. tel. 239-2919

DR. MARIJA LINAS
AKUSERIJA MOTERŲ LIGOS
2817 West 71st Street
Telef. HEEmlock 6-3545
(Ofiso ir rezidencijos)

Valandos pagal susitarimą

Ofiso tel. PR 8-7773. Rez. PR 6-4732

DR. A. MACIUNAS
CHIRURGAS
2858 West 63rd Street

Valandos: pirmadi. ketv. 5-8 val., antradi. ir penkt. 1-4 val. Pelninėmis tik susitarus

R. Mozoliauskas

Partizanas

Ofs. tel. HE 4-5768

DR. S. ir M. BUDRYS
ALERGIJA
2751 West 51st Street

Valandos: antradieniai, penktadieniai 2-9 v. Šeštadieniai 10-1 p. p. Ligoniai priimami pagal susitarimą

DR. PETER T. BRAZIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2434 West 71st Street

Val. pirm. ketv. 1-4, vakare 7-9, antr. penktadi. 1-5, treči. ir šešt. tik susitarus

Ofiso — HE 4-5768

DR. PETER T. BRAZIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2434 West 71st Street

Val. pirm. ketv. 1-4, vakare 7-9, antr. penktadi. 1-5, treči. ir šešt. tik susitarus

Ofiso — HE 4-5768

DR. A. MACIUNAS
CHIRURGAS
2858 West 63rd Street

Valandos: pirmadi. ketv. 5-8 val., antradi. ir penkt. 1-4 val. Pelninėmis tik susitarus

Ofiso tel. PR 8-7773. Rez. PR 6-4732

DR. A. MACIUNAS
CHIRURGAS
2858 West 63rd Street

Valandos: pirmadi. ketv. 5-8 val., antradi. ir penkt. 1-4 val. Pelninėmis tik susitarus

Ofiso HE 4-1818 Rez. PR 6-9801
DR. J. MEŠKUSKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė vidaus ligos
2454 West 71st Street

71 on Campbell Ave. Kampas
Val. kasdien 9-11 ryto ir 4-5 v. v.
Šeštadi. 9 v. r. — 3 v. popiet.

ASSOCIATE OPTOMETRISTS
Lietuviškai kalba
DR. FRANK PLECKAS, Opt.
3424 W. 63rd St., GR 6-7044

Tikrina akis, Pritaiko akinius ir "contact lenses".

Valandos pagal susitarimą
Uždaryta trečiadieniais

DR. A. PUSTELNIKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
SPEC. VIDAUS LIGOS
Tel. Ofiso PR 6-7800; Namų 925-7697

5159 So. Damen Avenue
Valandos tik pagal susitarimą
Trečiadieniais uždaryta.

Tel. 423-2660

DR. E. RINGUS
RENTGENOLOGAS
9760 So. Kedzie Avenue

Val. pirmadi. antradi. ketvirtadi. ir penktadi. 3 v. r. iki 9 v. v. Treči. ir šeštadi. 8 v. r. iki 3 v. popiet.

DR. ZIGMAS RUDAITIS
SPEC. ORTHOPEDIJOS LIGOS
2745 West 69th Street

(Tel. 737-2290 ofiso ir rezidencijos)

Pirma ligonius tikrai susitarus — (By appointment)

DR. LEONAS SEIBUTIS
INKSTŲ, PUSLES IR PROSTATO CHIRURGIJA
Ofisas 2454 W. 71st Street
Val. antradi. nuo 2-5 popiet. ketvirtadi. nuo 6-8 vakaro
Ofiso telefon. 776-2850
Rezid. telefon. 448-5545

DR. ALDONA SIMKUS
AKIŲ LIGOS IR CHIRURGIJA
PRITAIKO AKINIUS
15542 So. Cleora, Oak Forest, Ill.

Kabineto tel. 687-2920
Namų tel. 639-1071
Vizitai pagal susitarimą

DR. J. J. SIMONAITIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Adresas: 4255 W. 63rd Street
Ofiso tel. REliance 5-4410
Rez. GRovelhill 6-0617

Valandos: pirm. ir ketv. nuo 12 val. iki 3 val. p. p. ir nuo 7 iki 8 v. vak. antr. ir penkt. nuo 12 iki 2 val. p. p. ir vakarais pagal susitarimą.

DR. P. STRIMAITIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Bendr. praktika ir chirurgija
Ofisas 2750 W. 71st Street
Telefonas — 975-8296

Valandos: 2-3 v. v. popiet. 10-12 v. r., 2-8 v. vak. Šeštadi. 1-4 v. vakaro. Sekmd. ir trečiadi. uždaryta

Rezid. tel. WA 5-3099

DR. VYT. TAURAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
BENDRA PRAKTIKA IR MOTERŲ LIGOS
Ofisas ir rez. 2652 W. 59th St.
Tel. PROspect 8-1223

Ofiso val. Pirm. antr. Treči. ir penkt. nuo 2 iki 4 val. ir nuo 6 iki 8 v. v. Šeštadi. 2-4 val. popiet. ir kitu laiku pagal susitarimą.

Of. Tel. HE 4-2123, Namų GI 8-6195

DR. V. TUMASONIS
CHIRURGAS
2454 West 71st Street

Pirminėmis ligonius tik susitarus
Val. 2-4 p. p. ir 6-8 val. vak. Trečiadi. ir šeštadi. uždaryta

Tel. PROspect 6-9400

DR. ONA VASKEVICIUS
(VASKAS)
GYDYTOJA IR CHIRURGE
6648 So. Albany Avenue

Val. pirm. antradi. ketv. 6-8 v. vak. penkt. ir šeštadi. 2-4 popiet. ir kitu laiku pagal susitarimą

Tel. ofiso PR 6-6446, rez. HE 4-5150

DR. F. G. WINSKUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3107 West 71st Street

Val.: 2 iki 4 v. p. ir 7 iki 8 v. v. Treči. ir šeštadi. pagal susitarimą

Ofiso tel. 767-2141 Namų 636-4850

DR. PETRAS ZLIOBA
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
6449 So. Pulaski Road

Val. pirmadi. antradi. penktadi. 1-4 ir 6-8 v. v. ketvirt. 6-8 v. vakaro. Šeštadieniai 11-1 val. popiet.

I stiklo kalną ar į Golgotą

J mano rankas pateko pernai vilniškės Vagos antra laida išleistas J. Avyžiaus romanas (apsaką) "I stiklo kalną". Leidinio tiražas 15 000 egz. Knygos kaina 78 kapeikos. Ergo: gaudamas normalų vakarietiškai sutartą honorarą autorius iš stiklo kalno išsunkytis nemažą, tarybinėmis normomis, kalnelį — 2300 rublių. Tai jau, jei ne Čaika, tai Volgai Turint galvoj sovietines automobilių markes.

Tai Volgai uždirbti J. Avyžiaus paėmė įdomią temą: kaip gyveno buržuazinės Lietuvos mokykla? Kuo ji buvo gyva? Gal merdėjusi? Kas ir kokie buvo jos sudėtiniai — mokiniai ir mokytojai? Drauge autorius užgriebia ir buitines sąlygas, formavusias tokį, o ne kitokį vaizdą.

Su J. Avyžiumi, rašydamas "Liepsnos ir apmaudo ašocius", aš sugyvenau visai neblogai. Dar daugiau, aš ėmiau net jauti jam tam tikrų simpatijų, studijuodamas ankstesnį jo "Kaimas kryžkelėje" apsakymą. Jaunas ir gabus autorius, tarytum atsigultų ten ant savo "buržuazinio" kontranto operacinio stalo ir visi tie režiminio reumatizmo negalavimai, kurie slypėjo jo veikale, atidžiai užpudruoti leidyklos (priešiminkime tik A. Kuznecovo parodymus apie leidyklinę pudrą) buvo man tikri simpatijos stimulai Avyžiui. Buvo matyti, kad vyras apeina, kas apeitina, perdėda, kas perdėtina, ir sustoja ten, kur yra leidyklinė iškaiba STOP. Tada ypatingai buvo ryškūs, kada rusų tarybiniai autoriai dėstė visus tuos opiuosius kolchozo klausimus nepalyginamai atviriau už mūsų lietuvišką autorius. Taip Avyžiaus niekad neišsidavė, kad kolchozo pirmininkas yra kolektyvo diktatorius, ką rusų autoriai tvirtina ar naiviai atvirai, ar su suslėpta dabartinio protesto tendencija.

Kad ir buvo tie STOP stabdymai, kaimas Avyžiaus romane buvo gana atviras mūsų žvilgsniui ir jo esmės (tarp ribų: čia logiška, čia absurdas) suvokimui. "Kaimas kryžkelėje", iškorėguotas skaitytojo skepticizmo ir budrios nuovokos, yra neblogas veikalas. Už tokį romaną Vaga galėtų duoti Avyžiui ir Čaiką.

Tačiau reikalas uždirbti ir Volgą, nukrypo kita vąga. Čia, atrodė, Vaga pasuko veikala į neįtikėtino politinio naivumo vąga.

Režimui niekad nebus naudinga, nei našu pertemtį tikrovę ant doktrinarinio korpuliaus. Jeigu

Mirtys, naują J. Avyžiaus romaną perskaičius

JURGIS GLIAUDA

man tektų būti Vagos galingųjų sinedrione, jeigu aš ten linkėčiau Vagos vyrams gudresnės taktikos indoktrinuoti skaitytoją, man regis, aš tarčiau: pamirškite, vyrai, Gorkio "Motina". Maksimas pertempė. Ir dabar, po kelių dekadų, ir užsienis ir nepriklausoma rusų kritika byloja, jog "Motina"—doktrinarinis veikalas. A priori paimta teze, kaip geometrinė teorema, įrodyta visa eilė privedimų. Aš dar pasakyčiau: nekartokite Venlovos klaidos, nekartokite jo "Gimimo dienos". Nei literato, nei gero skaitytojo su tais mašalais jūs neturėsite.

Kuo giminiuojasi "Gimimo diena" su Avyžiaus "I stiklinį kalną"? Iš esmės tuo, kad "buržuazinėje" Lietuvoje buvo dvi rūšys žmonių. Maža, bet kilni grupė, persekiojama ir ujamą, tikinti socialistiniais (ergo tarybinėmis santvarkos) idealais, ir didesnė grupė žmonių, kurie buvo kretinai, girtuokliai, uzurpatoriai, vagys ir lytiniai iškrypėliai. Su tokia prielaida, aš suprantu, lengva vaizduoti asmenis. Vulgariorius "wild western" apsakymuose iš karto matai, kas geras, kas blo-

gas. O kada netingite žvilgtelti į televizijos ristikų programą, iš karto matote, kas yra "bad boy", kas yra "good guy"? Su tokiu priėjimu A. Venlova lipdė savo "Gimimo diena". Nekitaip žvilgtelėjo į "buržuazinės" visuomenės grupavimą ir Avyžiaus. Tai, gal būt, atneša garantuotą Volgą, bet tai visiškai neatneša nei istorinės, nei buitinės, nei esminės tikrovės į veikala. Knygoje "I stiklinį kalną" vaizduojama propagandinė rutina Ištisi puslapiai išvirsta į visiška agitacinę makulatūrą. Ta "agitka" persunkia juos taip žiauriai, kad nė šėšų cilindrių Volga negalėtų pabėgti nuo skeptiško skaitytojo nusispiovimui.

Gal būt, rekordą pasiekia 336 psl. dėstantis, kad A. Smetona, sėdėjęs prezidentūroje, krovė sau multi-milijoninius turtus užsienyje. Ir kad tiems turtams krauti buvo įleides savo nagus į lietuviškos liaudies kišenes! O "genčių" siautėjimas gimnazijose, o kunigai, vadina nelegalų vaiką bentkartu, o skautai, kurie snipinėja mokinių tarpe, išduoda "kairesnį" saugumui, už tai gauda-

mi diplomus ir medalius! Ir viską vainikuojantis, kaip ir "Gimimo dienoj", viešpataujantis valdinis olimpas, susidedas iš vagių, kretinų ir ištvirkėlių!

J. Avyžiaus turėtų tik, bent akimirksniai sustoti mintim prie istorinio fakto: ar gali kretinai, vagys ir ištvirkėliai sukurti valstybinę tautą (pagal prof. M. Roemerį), padėti pagrindus savęs suradimui ir savitumo įprasminimui. Tie "kretinai, vagys ir ištvirkėliai" padėjo pagrindus sukurti tautai, kuri didžiausia vertybe laikė savo suverenumą savo teritorijoje. Iš to gimė savos kultūrinės vertybės, savo vis labiau klestinti buitės. Tų pačių šiame veikle išdėgtų skautų auklėjama praktika ėmė remtis (suniekinęs tai politikos intervencija) komso-molas ir komjaunimas, iš tos pat literatūros, kaip išvestinė, veda save ir dabartinę raštiją, net tu pat "kretinų" pastatytuose pastatuose ir viso dabartinio Kauno įstai-gos rado savo priebėgą. Tų pat "vagių ir kretinų" vynu naudojo Cvirka protarybiniais tostams "atkariautuose" Vailokaičių rūmuose. Ir, kaip simboliška, panaikintų Taupomųjų kasų rūmuose, įsikūrė Vykdomasis komitetas, vykdyti naują gyvenimą ant panaikintų lietuviškų taupmenų.

Dabar, kada tebegyvenama senu palikimu ir savo valstybinė tautinė sąvoka jau niekad nebus panaikinta, ar nekeistai skambėtų Kapsuko sulietą lietuvių ir gudų tautą į vieną "socialistinį vienetą": Tarybinė socialistinė lietuvių ir gudų respublika.

Tad ignoravimas istorinio fakto beletistikoje veda į pigų apsimelavimą. O toks tikrovės nepaisymas jau braukia veikala iš literatūros rubrikos. Tokia, deja, yra J. Avyžiaus volga, išgauta iš stiklinio kalno honoraro.

Ne faktui, bet logiškai išvada iš šio rašinio pavadinime įrašytas "Golgotos kalnas". Vaga, kaip ir Gosizdat nenorį prisipažinti, kad šios rūšies literatūra arba "literatūra", yra ne gėlės, ne žiedai, ne vealūs ūgiai, bet vystą piktžolės. Nereikia dramatiškumo arba reacionieriškumo tautai priminti. Tai teigia suvaryti į lagerius, uždusinti arba išbėgę laisvėn autoriai. Paversti rašytoją valdininku, kartais gali pavykti. Sakė A.P.Cechov: jeigu suderinti lupimą su treningu, tai gali net užtikti išmokyti degtuką žiebt. Bet paversti valdininką kūrėju, vis tuos pat gundymus — leisti

M. K. Čiurlionis

Vėžys (Iš Zodiako ženklų ciklo)

NEŽUDYKITE ČIURLIONIO

KAZYS BRADŪNAS

Aš negaliu nei dirbti, nei miegoti,
Išgirdęs, kad Čiurlionis žudomas,
Kad vergija, kaip siurbėlė besotė,
I mūsų kultūros kūną įsikibus,
Jo paskutinį kraują čulpia.

Aš negaliu nei šaukti, nei tylėti —
Aš pavirtau stabu,
Aš net lapu nepradedu virpėti —
Aš kaip žemė drebu...

Ko atsibastėte iš taigų ir iš stepių
I Kauno ir į Vilniaus klonį?
Ar tam, kad nužudytumėte Čiurlionį?
Bet jus pačius valduokliškam grabe
Jis užkasa sava amžinybe.

skelbiančiu tiesa, nepajęs nė honorarai, nė volgos, net ir čaikos.

Pilni pasaulio spaudos puslapiai A. Kuznecovo reueliaciju. Jis išnešė viešumon tai, kas rūgšo ne stiklinio, bet Golgotos kalno šešelyje. Aure, koks mano triumfas! Užbėgau Kuznecovui už akių, romane "Ora pro nobis", vaizduodamas rašytojo gundymus; "Liepsnos ir apmaudo ašociuose", jau generacijos tarpe, Bet paversti valdininką kūrėju, vis tuos pat gundymus — leisti

į savo kūrybą įvesti Vagos ir Gosizdato doktrininę pieštuką!

Rusuose iš seno klesti viena iš įdomesnių literatūros šakų: smerkiančioji literatūra (obličitelna-ja literatura). Ji turi ir turėjo didžiulį pasisekimą. Ji stengėsi ištiesti gyvenimą, bet visad pertempdavo jį į kitą pusę, nelyginant liauną medelį kas palenkė per daug į pageidaujamą pusę. Ta literatūra turėjo savo pa-žangų kvapsnį, nes smerkė: o a-

M. K. Čiurlionis

Iš ciklo "Žiema"

Vincas Krėvė savo laiškuose, 1944 - 1954 m.

Vincas Máciūnas

(Tėsinys iš praėjusio šeštadienio)

"Gyvename viltimi, kad gal anksčiau ar vėliau įvyks kažkas, kas leis mums grįžti į seną tėvynę — taip nesinorėtų čia baigti savo dienas, o ne ten, kur tėvų kaulai ilsisi. Šiomis dienomis tai gal mūsų vienintelė svajonė" (1948.4.15).

"Aš svajoju irgi, kad gal pasiseks ir man grįžti į Lietuvą, bet vis mažėja ir mažėja mano viltis. Nemanau, kad greitai susidarys galimybė ten grįžti, o aš gal ir visai nesusilaikysiu. O taip norėtusi man atsigulti amžinam atilsui ant medžišias apaugusio kalnelio šalia savo tėvelių! (1949.5.10).

Labai graudenosi Krėvė septyniadesimtmečio minėjimo kaboje, tardamas šiuos žodžius: "Man rodėsi, kad mes dar negreit galėsime grįžti Lietuvon. Jaunesni sugrįš, džiaugsis laisva Lietuva, o aš čia amžinai pasiliksiu svetimioje žemėje. Dieve, man buvo sunku" (Krėvės raštai, VI, 451 psl.).

Grįžti Lietuvon duryb buvo Krėvei kiekia užtrenktos kaip daugumai kitų lietuvių tremtinių. Žinojo tai pats Krėvė ir rašė M. Biržiškai: "Gal jau esi, p. Rektoriai, skaitęs, kad mudu su Jumis esame išbraukti iš akademijos narių skaičiaus ir paskelbti liaudies priešais. Taigi tikėtis grįžti Lietuvon greitu laiku netenka svajoti" (1946.12). Apie tą išbraukimą skaitome 1947 m. išspausdintoje knygoje "Lietuvos TSR Mokslų Akademijos visuotinio susirinkimo pirmoji sesija, 1946.2.20

—23": "Sesijos dalyviai vieningai pritarė Lietuvos TSR Liaudies Komisarų Tarybos nutarimui Nr. 31a dėl pašalinimo iš LTSR Mokslų Akademijos tikrųjų narių tarpo Vinco Krėvės-Mickevičiaus ir Mykolo Biržiškos, kaip lietuvių tautos išdavikų" (psl. 160). Akademijos viceprezidentas J. Žiugžda dar sustiprino tą pasmerkimą, savo kalboje paminėdamas, kad Krėvė su Biržiška ne tik "išdavė lietuvių tautą", bet ir "patys save išsibraukė iš lietuvių tautos tarpo" (45 psl.). Todėl suprantama, kad 1948 m. išspausdintoje ir D.P. stovyklose paskleistoje knygelėje "Mokslininkų žodis", kur eilė Lietuvoje likusių mokslų ir meno žmonių patraukliai aiškino mokslinio darbo perspektyvas Lietuvoje ir kvietė pasitraukusius užsienin mokslininkus grįžti Lietuvon, Krėvės pavardė į akis krintančiu ryškumu buvo praleista. Bent vienas toks kvietimas buvo paskelbtas Bruklino "Laisvėje", ir ta proga Krėvė rašė: "Gal jau paskaitėte 'Laisvėje' atsišaukimą garbingo prorektoriaus, rodos, Vilniaus universiteto, kuriame visi profesoriai pavardžiai kviečiami grįžti. Nėra tik mano ir Biržiškų pavardės. Net ir Vaeclovo. Matyti, visus mus laiko piktais liaudies priešais. Garbė nemaža. O visgi, tikiuosi, kad dar sugrįšiu, nors mirti, Lietuvon" (1947.12.8).

Krėvės pavardė buvo išmesta ne tik iš kvietimo grįžti, bet ir iš viešojo Lietuvos gyvenimo, iš mokyklų programų, iš paskaitų, iš periodikos skilčių, iš lietuvių literatūros istorijos puslapių. Lyg tokiu žmogaus, kaip Krėvė, niekada ir nebuvo buvę. Ironizavo Krėvė

laiške M. Biržiškai: "... esu dar čia, ir kol kas bolševikai manęs nemėgino pagrobti. Atbulai, ir aš ir Jūs esame "nesusčestovovavšije" (neegzistavusieji. — V.M.), ir mūsų vardas iš visur išbraukiamas, kaip žmonių, kurie niekuomet negyveno" (1948. 12. 3) Rašė ir kitam iš savo draugų: "Užmiršimui mane pasmerkė ir bolševikai, konfiskavę ir sunaikinę mano veikalus ir uždraudę nors vienu žodžiu apie mane prasitarti. Iš vadovėlių, iš paskaitų mano pavardė visur yra išbraukta. Visa tai mane šiandien neįaudina ir nekelia susirūpinimo" (1948.7.18).

O vis dėlto, toks nutylėjimas negalėjo būti Krėvei malonus, ir jis su aiškiu kartėliu rašė: "Man čia siunčia kažkokį biuletinį, kur suradau tokį posakį kultūrinės apžvalgos dabartinėje Lietuvoje straipsnyje: 'Vincas Krėvė iškeiktas, ir jo visi raštai išimti iš apyvartos'. Suprantama todėl, kad apie mane ten negali prasitarti nei vienu žodžiu. Skaičiau Korsako apžvalginę kalbą, pasakytą 400 metų lietuviškos knygos paminėjimo proga. Ten irgi savo pavardės neužtikau. Taipogi prakalboje "Mažvydo katekizmo", kur suminėti žymesnieji rašytojai: Maironis, Tumas, Mykolaitis, Sruoga, mano vardas nepaminėtas. Taigi esu Tarybinei Lietuvai miręs. Visgi tikiuosi, kad nesu miręs, ar geriau pasakius — kaip ir nebuves, tikrai Lietuvai, lietuviškai Lietuvai" (1948.4.15).

Ir vis dėlto Krėvė grįžo Lietuvon, kad ir tik savo raštais. "Tačiau tam reikėjo, — anot A. Baltaragio (žr. jo kruopščiai dokumentuotą straipsnį "Vincas Krėvė Lietuvoje 1940-1965" — Metmenys, Nr. 10, 1965), — "jo mirties, Stalino žemėnų ir, neabejotinai, tuo metu Sovietuose, ypač kultūriname gyvenime pasireiškusi atlydžio". Akademine lietuvių literatūros istorija, jau pripažindama, kad "geriausias V. Krėvės-Mickevičiaus kūrinių turi nenykstančios vertės ir užima reikšmingą vietą lietuvių literatūroje", davė Krėvės kūrybos analizei ištaisą tomo skyrių (t.3, d. 1, 1961, p. 280 — 334); be to, savo ruožtu visai nutylėdama daugiau kaip dešimtemį užtrukusių visiška Krėvės nutylėjimą ir oficialų jo paskelbimą (ligi šiol oficialiai taip ir neat-

šauktą) lietuvių tautos išdaviku, tvirtino, kad "tarybinės santvarkos laikais Krėvė, kaip ir kiti lietuvių literatūros klasikai, susilaukė teigiamą įvertinimo ir deramos pagarbos. Jo geriausi kūriniai gausiais tiražais plačiai paplito tarybinėje visuomenėje, jie įtraukti į mokyklų programas, leidžiami mokyklinių skaitinių serijoje" (333 psl.)

Periodikoje pradėta skelbti nemaža straipsnių apie Krėvę, kuriuose ir taip pat įvaduose prie jo naujai leidžiamų veikalų Krėvės kūryba aukštai vertinama, kad ir pridėdant "privalomų" pastabų apie Krėvės politinį nesuorientavimą, jo prieštarumą, buržuazinės ideologijos apraiškas ir t.t. Labai palankiai įvertinta Krėvės kūryba ir "Mažosios Lietuviškosios Tarybinės Enciklopedijos" antrajame tome (1968): "... Krėvės kūryba praturtino liet. literatūrą didelių istorinių ir psichologinių konfliktų vaizdais, ryškiais charakteriais, liaudies žmonių dvasinio grožio poetizacija. Krėvė išstobulino stiliaus ir kalbos kultūrą. Ypač dideli jo nuopelnai liet. dramaturgijos, novelistikos, romantinio padavimo srityse. Humanistinė Krėvės kūryba turi klasikinę reikšmę liet. literatūros istorijoje".

Po čia pacituotais gražiais žodžiais gali pasirašyti kiekvienas Krėvės talento gerbėjas, drauge susimąstydamas, kaip sunku ir įkyru buvo Lietuvoje literatūros istorikams, gerai supratusiems Krėvės talento dydį ir jo kūrybos reikšmę lietuvių literatūrai, daugiau kaip dešimtį metų viešai ignoruoti Krėvę, nes sunku manyti, kad privačiai jie nebūtų skaitę Krėvės raštų ir jais gėrėjęsi.

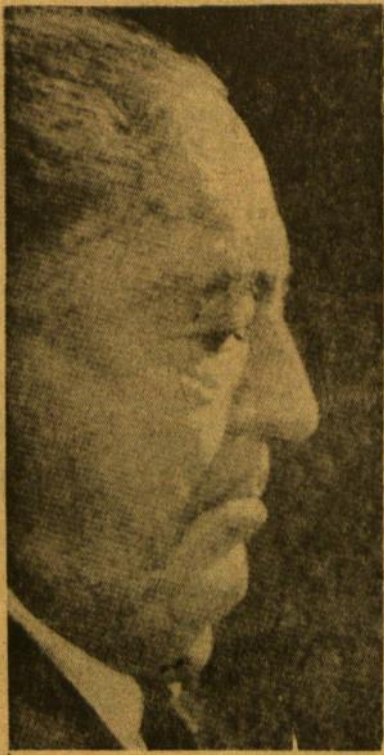
1955 m. buvo išleista pirmoji po ilgametės priverstinės tylos Krėvės rinktinė "Apsakymų ir padavimų" knygelė, kurios 10000 egzempliorių, kaip informavo "Literatūra ir Menas" (1965, Nr. 30; cit. A. Baltaragio str.), buvo išgrobstyti per pusmetį. Ją taip išgrobstė Krėvės pasiilgusi "tikra Lietuva, lietuviška Lietuva", kuri Krėvės niekuomet ir nebuvo pasmerkusi.

(Pabaiga)

Modernios architektūros milžinas

Ludwig Mies van der Rohe mirus

L. Mies van der Rohe buvo stiklo ir plieno meistras. Jis išaugo, kaip architektas, toli nuo savo gimtinės. Po Pirmo pasaulinio karo prasidėjusioje architektūros revoliucijoje vienas iš jos pionierių buvo Vokietijoje Mies su savo "Bauhaus'u". Iki tol viešpatavusi "ornamentuota" architektūra Mies ir kitų pastangomis buvo "nurėdyta" iki "nuogumo" konstrukcijos. Pasirodė, kad po taisyklės seniai nunešiotais drabužiais slepiasi gražuolė. Mies, vaizdžiau kalbant, ją išmankštino ir išmokė grakščią pozą. Ir taip ši gražuolė sužavėjo visą architektūros pasaulį. Architektas čia sekė šv. Augustino išsireikimą: "Grozis yra tiesos žėrėjimas" (Beauty is the splendor of truth). Kurdamas plieno ir stiklo keturkampius kolosus tarp senų, "ornamentuotų" namų Mies žavėjo praeivį. Tik nežinia, ar tas pats žavesys būtų buvęs toks ryškus, jei anų suvargusių, senų pasipūtelių nebūtų buvę aplink.

Ludwig Mies van der Rohe (1886—1969)

Mies šūkis "less-is-more" pastaruoju laiku, kaip ir visų didžiųjų kūrėjų, susilaukė ir kritikos. Girdi, Mies'o "stiklo dėžės" ignoruojančios vietą, klimatą ir kitus individualius, žmogiškus ir žmoniškų reikalavimus. Architektūroje trūksta jaukumo, privatumo. Bet ypatingai amerikiečiai yra pamišę naujoviškumu dalinai ir dėl jo pigumo, paprastumo. Todėl labai gausiai paties Mies ir jo sekėjų buvo šia kryptimi pastatyti šio krašto miestai: Chicagos Illinois Institute of Technology Crown Hall, Stiklo namai 880 N. Lake Shore Dr. Chicagoje, Federaliniai teismo rūmai 219 S. Dearborn, Chicagoje ir kitur — New Yorke, Montrealy, Newarko, Detroito, Berlyne...

Mies atmeta idėją, kad namas yra tam tikra prasme savęs išraiška (self-expression). Jo nuomone, architektūra priklauso epochai, bet ne individui. Tuo tarpu kone jo vienlaikis garsusis architektas Frank Lloyd Wright teigė, kad namas, kaip vėžlio kiautas, charakterizuoja jo savininką ir taipgi kūrėją; namas, kaip medis, turi būti išaugęs iš savo aplinkos.

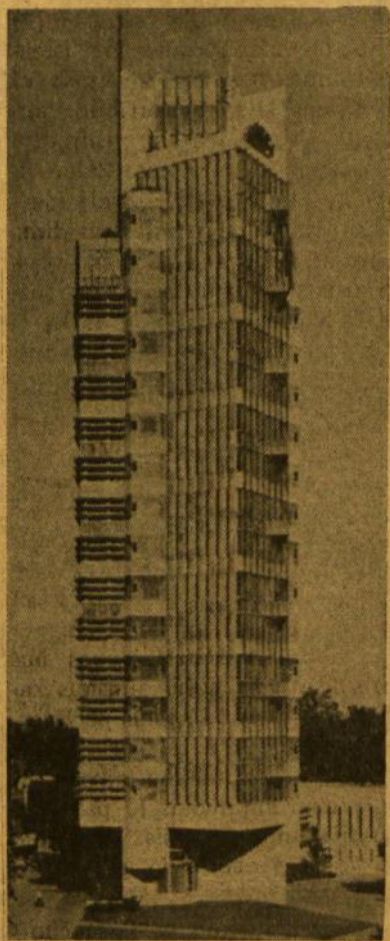
Abu dideli kūrėjai, bet vienas kito idėjomis priešingi. Mies sukūrė architektūrą komerciniams, industriniams, instituciniams reikalams, tačiau beveik nesukūrė savame stiliuje tipingų bažnyčių ar privačių rezidencijų. O Frank Lloyd Wright kaip tik pasireiškė šventyklų, puošnių ir labai individualių rezidencijų projektais, bet mažiau sėkmingas ir mažiau imituojamas buvo komercinėje, institucinėje, industrinėje statyboje. Šitaip galima suprasti ir priimti šias dvi viena kitai prieštaraujančias asmenybes. Dar prisimintina, kad Mies, olandų kilmės vokietis, kartu su kitu vokietiu Gropium sukūrė Amerikoje funkcionaliai konstrukcinę architektūrą, nuo kurios vėliau Gropius pats kiek nutolo, sukurdamas Bagdado universiteto ansamblį, pasižymintį Rytų tradicinė architektūros formomis.

Mūsų čionykštės lietuvių jauniosios kartos architektai buvo daugumoj Mieso tiesioginiai mokiniai arba jo pasekėjai itakoję baigę architektūros studijas. O Mies'o architektūros filosofijoje

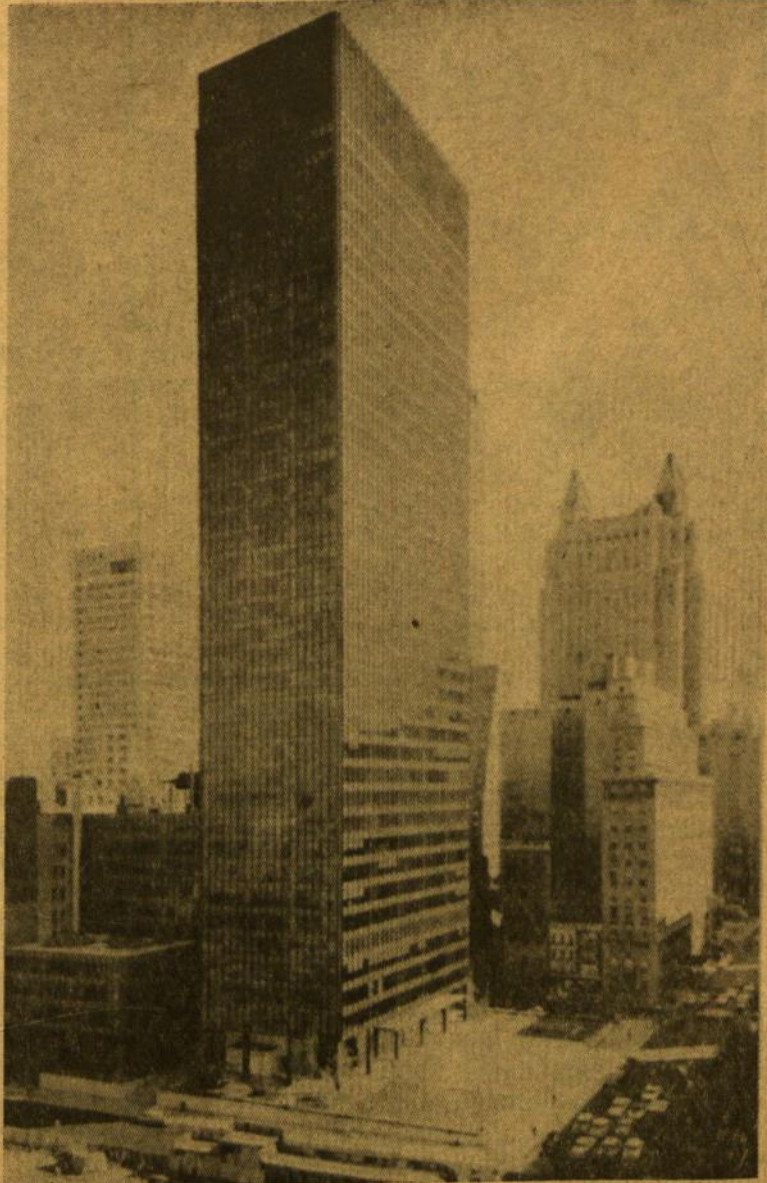
nebeliko vietos kokiam nors tautinėms architektūros sentimentui.

Los Angeles, New Yorke meno centrų ansambliai, ir Chicagoje "precast" formų Mies architektūra, anot gausių Mies kritiku, nors ir šaltoka, be individualumo, neįauki, be privatumo, vis dėlto pasilieka ryškiai šių laikų architektūros raidoje. Mies lieka gyvas, kaip kažkas išsireiškė, lyg modernių dienų faraonas tarp savo monumentalių piramidžių, nežiūrint, kad L'architecture D'aujourd'hui vienas iš vėliausiųjų architektūros apžvalgininkų savo labai vaizdingoje architektūros istorijos schemoje sako, jog konstruktyviai funkcionalinė architektūra šiandien jau perėjus per savo zenitą, kad japonų ir kitų pavyzdžiu jau ieškoma naujų kelių.

Jonas Mulokas

Frank Lloyd Wright Price Tower, Bartlesville, Okla.

Ludwig Mies van der Rohe Seagram dangoraižis New Yorke

rėta tą kūrinių perspausdinti, leidimas antrai laidai nebuvo gautas...

Menininko tragedija

Tuos patyrimus pergyvenęs, Kuznecovas įrašė į savo dienoraštį:

— Praleidi visą savo gyvenimą besistengdamas įsigyti kai kuriuos sugebėjimus, verždamasis, dirbdamas, pasiekdamas kai ką mense ir prakasdamas naujus kūrybos pamatus, ir tada jie tau visa tai, ramiai ir apgalvotai sunaikina, ima pulti tuos dalykus, kurie tau tiek daug pastangų kalnavo ir kuo tu taip didžiavaisi kaip rašytojas ir menininkas.

— Kas gi ta naikinimą daro? — klausia Kuznecovas, ir atsako: — Ogi visų pirma žmonės, kurie apie meną tiek tenusivokia, kiek kiaušelis apie apelsinus ir kurie smegenų vietoje turi rinkinį (Markso) citatų ir gausiai balmės.

Ranka rašyti kūriniui be cenzūros

Toliau Kuznecovas pasakoja apie dabar kai kurių rusų rašytojų praktikuojamą "samizdat": mašinėle perrašinėjimą kūrinių, kurie nepraeitiu pro cenzūrą. Jis sako, kad tuo būdu galima platinoti poeziją, bet kiek gi egzempliorių romano galėtumei mašinėle atpilti? O po to būtumei greit areštuotas. Ir taip baigtusi tavo, kaip rašytojo, karjera. "Pasiileiki vienintelis karys prieš gigantiską mašiną", — sako jis.

Toliau rašytojas primena, kad Sovietuose privačių spaustuvių visiškai nėra, o slaptas spaustuves šnipai tuoj susektų. "Ir tada ateina pati baisiausia kūrybingo rašytojo dalis: pradedi jausti paiką atbukimą, imi pergyventi jausmą, kad prarandi ir tą kūrybinę galią, kurią turėjai".

Revoliucijos 50 m. sukakties dienoje, 1967 m. lapkr. 7 d., Kuznecovas įrašė į dienoraštį:

Jaučiuosi kaip kalėjime

— Aš vaikštau, atsisėdu, ir vėl atsikeliu, ir galvoju vis tą patį: jaučiuosi kaip kalėjime. Nebegaliu rašyti. Neturiu vilties, kad mano kūriniai bus išleisti dabar ar kada nors ateityje. Esu pasmerktas visą gyvenimą rašyti ir spausdinti tik tai, ką leis... Paprastas kalėjimas yra primityvus dalykas. Tave ten uždaro ir sėdi. Galai net bandyti pabėgti. Bet dvasios kalėjimas yra daug rimtesnis. Nėra klausimo apie bandymą pabėgti — tave sugaus. Nėra kur bėgti. Esant tokiai mano talento profanacijai ir prostitucijai aš kas kart daraušį paikesnis. Aš imu pavirsti į Ionesco raga-

Jubiliejinė "Bauhaus" paroda Chicagoje

Kas yra tas Bauhaus? O tai daugelio dvidešimtojo amžiaus kūrybingiausių žmonių susibaudėliško polėkio vardas ne vien architektūroje, bet drauge ir skulptūroje, tapyboje ir kitokiuose menuose.

Tikrąjį Bauhausą yra aukštoji statybos bei architektūros mokykla, įsteigta architekto W. Gropius'o 1919 metais Veimare, Vokietijoje. 1925 metais perkelta į Dessau. 1933 m. nacių uždaryta ir išblaškyta. M. Nagy mokyklą vėl atgaivino 1937 metais Chicagoje New Bauhaus vardu. Ji 1946 metais ji vėl atidaryta Berlyne.

Tačiau Bauhaus vardas kultūros istorijoje yra igijęs kur kas platesnį turinį negu vien tik institucinė architektūros mokykla. Su architektūra čia susižada daugelio 20-jo amžiaus kūrybingųjų polėkiai. Bauhaus šia prasme yra ir tikrinis kūrybingo judėjimo vardas, kuriame ieškoma savotiškos įvairių menų sintezės. Tai pastangos sukurti ateities statybą, kurioje, anot pačių bauhausininkų, architektūra, skulptūra, tapyba ir kiti menai, milijonų bendrijos rėmų sukurti nuostabių vienybė, kiltų vieną dieną dangopi, kaip kristalinis simbolis naujo tikėjimo.

Bauhaus judėjimas, gimęs Vokietijoje, greit išsiplėtė kone vi-

same kultūringame pasaulyje. Su juo reikia risti tokius įvairių tautų rinktinių architektų, skulptorių bei dailininkų vardus: W. Gropius'o, tik ką Chicagoje mirusio Mies van der Rohe, M. Nagy, Kandinskio, Klee, Feininger, Markso, Schlemmerio ir daugelio kitų. Tai įdomus, tiesiog kone dvasinis dvidešimto amžiaus kūrybingųjų žmonių apsiungimas.

Dabar, minint 50 metų Bauhaus jubiliejų, Chicagoje (Crown Hall, 3360 S. State — "Illinois Institute of Technology campus") praėjusį pirmadienį atidaryta be galo įdomi Bauhaus paroda. Pateikiama yra globojama Vakarų Vokietijos vyriausybės. Jungtinėse Amerikos Valstybėse ši paroda bus tik Chicagoje. Iš čia bus perkelta į Torontą, į Kanadą, o iš ten į Japoniją, į Osakos miestą, kuriame 1970 metais, kaip kad buvo Montrealyje, atidaroma pasaulinė paroda. Anksčiau Europoje ši Bauhaus paroda buvo atidaryta tik Stuttgarte, Londone, Amsterdame ir Paryžiuje.

Cikagiečiams dabar yra tikrai išskirtinė proga šią istorinę parodą aplankyti. Chicagoje ji atidaryta iki rugsėjo 26 d. Lankymo valandos šikiadieniais nuo 9 val. ryto iki 5 val., sekmadieniais nuo 1 val. popiet iki 5 val. vak. Įėjimas — 1 dol., studentams 50 centų. gr.

gorenko, Litvinovo, Lariso Daniel ir kitų, Kuznecovas suminėjo, kad kuo toliau nuo Maskvos, tuo mažiau apie jų žygius žinoma. Jokie juos paremiant žygiai kituose miestuose neįmanomi. Tiesa, plačiai paplitęs nepriklausomybės siekimo sąjūdis Rusijoje ir dabar taip, kaip buvo prieš šimtą metų, kada Ševčenko galėjo pasakyti "Visur tykla..."

Rašytojo Kuznecovo liudijimu, jau apie 90 procentų Sovietų Sąjungos žmonių nebėtik komunistų. "Jau seniai Rusijoje nebėra revoliucinės dvasios, — rašo Kuznecovas. — Tėra tik tvirtai susidariusi imperialistinė valstybė, specialios rūšies, kokios ligi šiol nebuvo istorijoje. Praktiškai Rusijoje į komunizmą niekas rimtai nebežiūri. Tai tik išsukia ironiška ir liūdninga šypsena".

Kuznecovas yra tos minties,

kad Sovietų Sąjunga gali išprovokuoti trečią pasaulinį karą; ji čia būtų atsakinga, nes Amerika tik gina save ir Vakarų pasaulį. Rusijos žmonių nusistatymas dabarties Kinijos atžvilgiu yra labai šaltas ir nedraugiškas. "Nesutikau nei vieno asmens Rusijoje, kuris galėtų bent ką nors gero įvelgti Kinijoje", rašo Kuznecovas.

Labai informuoti rusai supranta, kad Sovietų politika yra paveikusi taip, kad Rusija, atrodo, turi priešus iš visų pusių, o draugų pasaulyje nedaug turi. Tačiau Rusijos masės yra paveiktos kasdienės propagandos ir to ryškiai neįaučia.

— Tikras mokytojas mus moko, kad Dievas yra, ne kad kada nors buvo; kad Dievas kalbėja, ne kad kada nors kalbėjo.

— R. Emerson

Slaptas sovietų rašytojo dienoraštis

Mikrofilme atgabentas iš Rusijos

JUOZAS DAUGALILIS

Londone pabėgęs į laisvąjį vakarų pasaulį Sovietų rašytojas Anatolijus Kuznecovas atsigabeno slapta rašyto savo dienoraščio mikrofilmus, įsiūtus į apsiaustą. Dabar jie pradėdami skelbti laikraščiuose "Daily Telegraph" (Londone), "Chicago Tribune", o net ir mums iš Berlyno atsiunčiamuose Vokietijos laikraščiuose gausu tos medžiagos.

Vieton literatūros, filosofijos — propaganda

Dienoraščio ištraukoje, kuri išspausdinta "Chicago Tribune" Nr. 229 (rugp. 17 d.) rašoma:

— Zmonėms, kurie niekada negyveno diktatūros ar fašistinio režimo teroro priespaudoje yra sunku suprasti tą didžiąją tylą, kuri užgulė Sovietų Sąjungą. Vieninteliai žmonės, kurie dabar Rusijoje turi laisvę kalbėti, tai mes, mes...

Rusijoje nėra politinių debatų, o tik oficiali propaganda. Rusijoje nėra filosofijos, nes žmonės, kurie save vadina "filosofais" visą laiką ir energiją išieškoja aiškinimams marksizmo. Ir tai nėra filosofija, o tik propaganda.

— Dabarties Rusijoje praktiškai nėra tikros literatūros, nėra tikrai vertingų knygų. Egzistuoja tik ta rašymo šaka, kuri išsilauko propagandos ribose. Negalimas joks esančios politinės ir socialinės sistemos kritikas, ar net abejonių, nors mažų, reikiamas.

Ir tai nieko naujo. Žmonijos istorijoje yra buvę daug brutalių diktatūros periodų, bet niekada nebuvo diktatūros, kuri laikytų tokią didelį skaičių žmonių ir taip tvirtai savo varžtuose kaip dabar Sovietų Sąjungoje.

Klaiki "Babi Jar" istorija

Rašytojas toliau sako, kad Rusijoje žmogus turi pergyventi nuolatinę baime, kad ko neprastartų, ir jis taip gyventi toliau nebegalėjo:

— Sovietų Sąjunga yra fašistinė valstybė. Rusijos intelektualai yra tarp pačių nelaimingiausių pasaulyje, jei ne patys nelaimingiausi iš viso.

Nelaimingiausi gi yra rašytojai, nes jeigu kiti intelektualai gali matyti ir tylėti, rašytoja pati jo profesija verčia nepasilikti tyloje. Ir rašytojai, anot Kuznecovo, pasidaro kaip tie laukiniai liūtai cirke. Visa Rusija, anot jo, tai tik milžiniškas cirkas, su narveliais ir grotomis. Toliau rašytojas tęsia:

— Gimdamas Rusijoje; aš tapau visam gyvenimui pasmerktas baimei.

Baimės grėsmė

Rašytojas pasakoja pergyventus badmečius, areštus, teismus, deportacijas tame krašte. Toks likimas yra visų, gimusių Rusijoje, — skelbia jis. Net ir valdantieji bijo vienas kito.

— Jau pervargau aš, — rašo Kuznecovas, — gyvendamas nuo latiniame laukime, kad jie ateis kiekvienu momentu, padarys kraktą kambari ir atras. Bet aš negaliu nerašyti. Ir taip aš rašau, paslepiau ką parašęs, o paskiau sukėmū į stiklinį indą, sėdu su juo ant dviračio ir vežu į miškus, kur palaidoju žemėse, vis drebėdamas, kad kas nors kokių stebuklų tai užtikis ir iškas...

Klaiki "Rabi jar" istorija

Kuznecovas pasakoja, kaip jis, parašęs "Babi Jar", kur, aprašant nacių įvykdytas žydų žudynes, duodama suprasti, kad nėra didelio skirtumo tarp Hitlerio ir sovietinio fašizmo. Rašydamas to nesiekė, bet taip išėjo. Nunešus rankraštį į "Junost" žurnalą, redaktorai sakė, kad vertingas kūrinys, bet reikia padaryti išbraukimų. Kuznecovas su tuo nesutiko ir prašė jam rankraštį grąžinti. Redaktorius Boris Polevoj atsisakė atiduoti. Tada pats Kuznecovas pagriebė rankraštį ir, išbėgęs į gatvę, sudraskė.

Tik vėliau jis atsiminė, kad redakcijoje liko kitas rankraščio egzempliorius, kuriame, padarę keitimus, jie ir išspausdino. Tik vėliau Kuznecovas išgirdo, kad jeigu būtų rankraštis dar bent mėnesį buvęs palaikytas nespausdintas, iš viso "Babi Jar" nebūtų leistas spausdinti bet kokioje formoje. Kai 1967 m. buvo no-

Chicago Savings

and Loan Association

5¹/₄%

Certifikatų sąskaitos

Certifikatai išduodami tūkstantinėmis. Mažiausia turi būti \$5000. Pelnas mokamas kas trys mėnesiai.

4³/₄%

Ant visų knygelių sąskaitų

NUOSIMČIAI PRISKAITOMI KAS DIENĄ. IŠMOKAMI KAS TRYS MĖNESIAI.

ŠTAI NARIAMS TEIKIAMAS Mūsų PILNAS PATARNAVIMAS:

* Vacation Club	* Notary Public Service	* Sell & redeem U.S. Bonds
* College Bonus Savings	* Free community rooms for your organiz'n meetings	* Two large free park'g lots
* Home Mortgage Loans	* Cash checks and pay all family bills with our spec'l money order checks.	* Save-by-Mail Kits
* Home Improvement Loans		* Travelers Checks
* Christmas Club		* Safe Deposit Boxes
* Insured Family Savings		

Chicago Savings and Loan Assn.

John Pakel, Sr., President and Chairman of the Board

6245 SO. WESTERN AVE. TEL. GR 6-7575

HOURS: Mon. 12 P.M. to 8 P.M., Tues. 9 to 4, Thurs. & Fri. 9 to 8, Sat. 9 to 12:30

Septyni seniai

G. PAPINI

Nepakankamai šiandien teprišmenami tie keli, dar 1945 m. tebebuvo gyvi, seniai, gimę ir augę amžiuje, kuris, atrodo, nūnai jau miręs ir tolimas, kaip Leono 10-ojo ar Liudviko 14-ojo laikai.

1945 metais mūsų tarpe dar tebegyveno septyni garsūs 19-tjo amžiaus vaikai, stebėtinai pergyvenę pirmosios 20-to amžiaus pusės visokias audras ir klaidius taifūnus. Seniausias jų turėjo devyniasdešimt metų, jaunesnieji jau beveik buvo įkopti į aštuoniasdešimt. Jie buvo gimę, kada apriusioje Europoje viešpatavo praeities laikų valdovai, šiuo metu besilįs istorijos dulkėse: imperatorė ir karalienė Viktorija, Napoleonas III-sis, Pranciškus-Juozapas. Kai tie septyni pradėjo gyvenimą, tuomet dar nebuvo nei telefono, nei dviračio, nei automobilio, nei lėktuvo, nei atominės fizikos. Tie turtingi metais patriarchai tuomet (1945) dar tebegyveno, kalbėjo ir rašė, bet tai buvo gana neramūs, veik priešistorinio amžiaus paskutiniai egzemplioriai. Aplink juos viskas pasikeitė, pradėdant valstybių žemėlapius ir baigiant gyvenimo būdą bei kultūrą. O vis dėlto šitie septyni nugriauto amžiaus ir į padanges iškeltos Atlantidos liudininkai ir vairininkai dar nebuvo tada pasidavę mirties sprendimui ir užuomarščiui.

Tai buvo rašytojai ir mintytojai, todėl pajėgūs jausti ir svarstyti. Daugelis juos pripažino ir tebeprapažįsta kaip mokytojus. Nepaisant to, kad buvo gimę ir augę jau dingusiam amžiuje, tam tikru būdu ir jie yra dabartinio taip pasikeitusio ir paširpusio amžiaus dvasios tėvai. Kaip jie apsprendžia šį apniokotą ir gūščiojantį amžiu, tiek skirtingai nuo to amžiaus, kuris matė jų jaunatvę ir pirmuosius laimėjimus? Jie augo ir brenė tuo neįtikimu metu, kuris slinko tarp 1870-ųjų ir 1914-ųjų metų karu, tarp taikos ir gerbūvio metų, kai atrūdė bus sukūrta Europos dvasinė vienybė, kai visokie literatūriniai ir intelektualiniai išsiškėimai buvo leistini ir niekam žalos nedarantys. Ką gi galvojo šitie seniai apie tą tuštumą, kurią aplink juos skleidė mirtis, naikindama jų amžininkus, jaunuolius ir mokinius? Ar jie jautė atsakomybės dalį, kuri tuose pasikeitimuose jiems tenka, kone trijų dešimtmečių laikotarpiu, pakeitusių gyvenimo išraišką ir žmonijos veiklos kryptį?

Negaliu susilaikyti, sako G. Papini, nebakstelėjęs jų kiekvienam ir nepriminęs, koks buvo jų obalsis ir jų darbai.

Šitu septynių senelių dekanu, jei taip derėtų išsireikšti, buvo Bernard Shaw (1856), vegetaras ašis, intelektualinių mįslių, britų imperijos ir jos aplinkos pėdardų kūrėjas. Jis juokaudamas sprendė apie visus ir apie viską lyg iš aukštesnės pakopos, lyg supratimui iš ten ateisančio naujo žmogaus, kurio pranašu ir jo pradininku pats skelbėsi. Bet ir jis niekad aiškiai nepasakė, koks turėtų būti tas būsimasis antžmogis. Jis pats visuomet slidinėjo tarp Fabijono ir Cezario, tarp skeptiko anarchisto ir dogmatinio valdovo. Bernard Shaw nebuvo naujo gyvenimo kūrėjas, bet idėjų skaldymo virtuozas, tarsi

koks lunatikas, amoralus priekaištautojas, skraidančių paradoksų žonglierius.

Daug skirtingesnis už jį yra norvegas Knut Hamsun (1859), miškinis, šiaurės pagonis, mylįs ir atstovaujantis atsiskyrėlio gyvenimui, leidžiančiam jam džiaugtis gamta. Knut Hamsun yra poetas, kai kuriuose puslapiuose didelis, romantiškas poetas, bet jo idealas yra atvirai egocentris. Ne visi žmonės gali gyventi miškuose, kaip nusivylę ir užsispyrę atsiskyrėliai. Didžioji jo didvyrių, netvarkingų klajoklių dalis neigia kiekvieną moralę ir socialinę discipliną. Jaunatvėje Hamsunas buvo iškentėjęs ir aprašęs badą ir vienvatę, tačiau šis jo išgyvenimas, vietovės suartėjimas su broliais, padarė iš jo svetimą cinišką, kiekvieno žmogiško santykio sarkastinį priešą. Nieko pasauly jįsi nemyli kaip tik medžius ir maištautojus.

Ir Maurice Maeterlinck (1862) buvo poetas, tačiau greit tapęs moralistu ir mistinku. Jis studijavo visas religijas, visus mokslus, visas teorijas, net pačias nepatikimiausias ir rizikingas, ta-

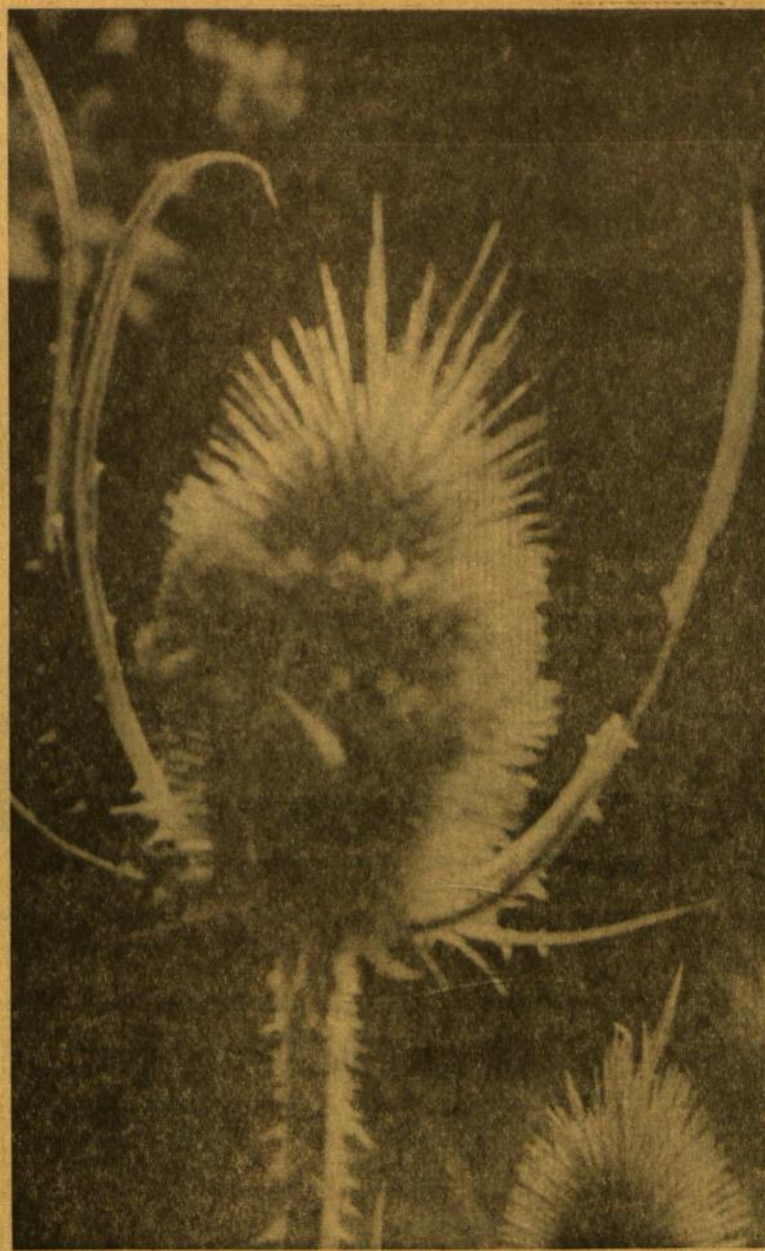

Giovanni Papini

čiau niekad nesurado tvirtos dėmesio, kuris jį įtikintų ir nuramintų. Begaliniai domėjosi aukščiausiomis temomis: Dievu, visa, likimu, mirtimi, nemirtingumu. Bet jis neramiai ir abejodamas sukaliuojasi visur, kur buvo pilna priešgynybių ir klausimų. Apstėtas epiečiaus minčių, jis domėsi gyvenimu, bet jo mūza tikra problemų raizgynė, jo tikslas — sukretimas. Tai diletantiškų dėsnių aristokratas, savo rūšies teosofas, tikintis be tikėjimo, skeptikas, besislėpiąs už neaiškiausio misticizmo. Shaw buvo linksmas žaidėjas, Maeterlinck, priešingai, nuobodus žaidėjas. Nei vienas, nei kitas tokiam pasauliui, kuris ištroškęs tikrumo ir išsigelbėjimo, negali būti sielų vadovais.

Ir Viačeslav Ivanov (1866) yra poetas ir mitų iškėlėjas. Daugelį metų gyveno Romoje, ir italių rašytojų tarpe nebuvo nežinomas. Tačiau jis nebuvo tiek gerai pažintas ir pamiltas, kiek jis to buvo vertas dėl savo poezijos kilnumo ir savo dvasios angeliškumo. Bendru sutarimu, jis buvo laikomas didžiausiu rusų poetu, paskutiniųjų 19-to amžiaus dekadų simbolistų judėjimo vėteranu. Ivanovas buvo mokslingas humanistas, su meile tyręs kiekvieną graikų stebuklo formą, svarbiausia pilnas religinės dvasios, Solovjovo įtakoje susiradęs kelią į Romą. Krikščioniškuoju dvasios susikaupimu jis gvildeno klausimą, kuris Nietzsche galvoje paskutiniaisiais momentais švystelėdavo: Dioniso atsiskleidimas Kristuje. Tačiau Ivanovo kultūra per daug aristokratiška, jo poezija dažnai neaiški, mintys nelabai tesuprantamos tam, kas neturi nuovokos apie Rytų ir Vakarų paslaptis. Ivanovas — švytintis žiburys, degas vienvatėje: jis tegali apšviesti tik aukštos kultūros kilnų asketą.

Paul Claudel (1868) kitas didelis poetas, kuris kai kada atsilaukdavo gotiškose teologijos

Skulptūra, skulptorės Vasaros kūryba...

Nuotr. V. Mažel'o

bazilikose. Nors ir užsiėmęs pasaulio nepoetiškais konsulo ir ambasadoriaus darbais, jis turėjo du herokiškus troškimus: atgaivinti didžiąją tragediją ir didžiąją religinę apeiginę lyriką. Tragedija ir odė yra aukščiausios poeinio genijaus pakopos, dabarties "grynosios poezijos" eiles kartojančių svirplių pamirštos. Bet ir Claudeliui tų aukščiausių pakopų pasiekti nepavyko. Jo teatraliniai veikalai, išskiriant "L'annonce fait a Marie", nepasklido žmonėse, kaip Sofoklio ar Shakespeare. Jei kartais jo poezija ir iškyla iki bibliinių ir viduramžių aukštumų, ji tėra maistas intelektualiniams patricijams ir netampa sielas pagaunančia jėga. Kartais jo katalikiškumas yra net per daug elementarus ir bereikšmis, tik retais atvejais jame banguoja meilė Kristui. Kilminis jo jautrumas, jo simbolinės ir majestotinės kryptys nuveda rašytoją greičiau į Senąjį negu į Naująjį Testamentą. Nepaisant jo garso, Claudelis yra Alpių šaltinis, kur nedaugelis keliautojų tesugeba jame atsigaivinti.

Visai kitokios prigimties buvo Gandhi (1869). Jis — poetas, nes tikrai poetai žino mitų kūrybą, kuri sujaukia žmones. Tačiau tai buvo daugiau veiksmo negu žodžio poetas. Norėdamas išvaduoti savo Indiją, jis buvo pa-

André Gide

sidaręs dviejų europinių pranašų, būtent Mazzarino ir Tolstojaus, mokiniu ir apaštalu. Jis tikėjo, kad "nesipriešinimas blogiui", darbas su verpstimi ir pa-

sninkas galėtų begaliniai išleisti tautą išgelbėti, nors ir pasidalinusią į tiek rasių, kastų bei religijų. Gandžio doktrina buvo sukurta iš krikščionybės ir induizmo atrailių, iš nacionalizmo ir demokratijos. Bet joje nėra jokio naujo visuotinos vertės dėsnio, kad jis galėtų duoti bent apybraižą indiškajai mozaikai. Jis buvo didvyris, išpažinėjas, kančiny, daugelio akyse tarsi koks pranašas, bet jam nepavyko savo tėvynės išgelbėti nuo broliuodiškų prietarų ir iš svetimos įtakos.

André Gide (1869) — joks poetas, bet tik rafinuotas ir genialus artistas, matintas ir apnuodytas dekadentinio romantizmo visokiais skysčiais ir visokiais nuodais. Jis apsirūpino komunistų partijos bilietu, bet savo vidine nuotaika, jausmais ir protu buvo anarchistas, linkęs į visokias pagundas, kaip velnioniškas, taip ir angeliškas. Gide yra bitė, iš kiekvieno žiedo iščiulpianti syvus, tai degantis, besišvaistantis aplink visas šviesas drugys, dvasinis epikūrininkas, kuris kartu su nustebusiais pragaro gyventojais degina savy visus dieviškus maištus. Užsispyrusiai atmeta jis bet koki įsipareigojimą, tačiau jau pats tas užsispyrimas yra įsipareigojimas, gal net kietesnis už kiekvieną kitą. Jis nori būti vandeni visoms vazoms, veidrodžiu visokiems paveikslams. Žaidė jis visomis teorijomis ir visais idealais. Jis laimėjo visas žaidimo partijas, bet pralošė pačią svarbiausiąją, būtent tą, kurioje užstatu padėjo savo sielą. Ir ką gi begali pasakyti pusbasis "žemiškų skanėstų" virėjas naujoms generacijoms, ieškančioms išsigelbėjimo ir vilties?

Tai štai tie paveikslai paskutinių mohikanų iš 19-to šimtmečio. Portretai tų seniu, kurie svajojo ir dirbo anksčiau už mus. Nenorime čia jų smerkti, net jėgu štai ir vertėtų. Bent dalinai jų protinis netvarkingumas bus prisidėjęs prie 20-to amžiaus katastrofų. Dabar žingsnis po žingsnio stebime šėšėlius, kurie baigia juos apsupti. Stebime laiko ir aistrų apkrumpliuotas jų pažiūras, jų liūdesių prigesusias akis. Gal jie tokie iš nuovargio, gal iš gallesio?

Sulietuvino: dr. P. Mačiulis

I KNYGŲ MILIJONUS OKUPACIJOJE PAZVELGUS

Jei keturiasdešimtmetis nuo 1964 iki 1904 metų Lietuvoj turi spaudos draudimo laikų vardą, tai dabartiniai laikai, nepaisant, kad lietuvių kalba išleidžiamų knygų priskaičiuojama šimtai milijonų, pagrįstai gali būti vadinami lie-

tuvių minties slopinimo laikais. Tą geriausiai liudija faktas, kad tarp daugybės išleidžiamų knygų Lietuvoje tik 11.2 proc. jų yra lietuvių rašytos. Ir taip yra, nepaisant to, kad stirtos vertimų užgožia bibliotekas, ar lieka sandėliuose, kai visa eilė lietuvių autorių leidinių, vos išleisti, išgaudomi per kelias valandas, tačiau naujų laidų metų metais nesusilaukia, nes... popieriaus trūksta, ar spaustuvės užimtos!

(Nušelta į 7 pusl.)

10% — 20% — 30% pigiau mokėsit už apdraudą nuo ugnies ir automobilio pas

FRANK ZAPOLIS
3208 1/2 West 95th Street
Chicago, Illinois
Tel. GA 4-8654 ir GR 6-4339

PARDUODAMI
IS MODELINŲ NAMŲ BALDAI
30% iki 50% nuola. Galima
pirkti dalimis ir išmokėtina.
SOUTHWEST FURNITURE CO.
6200 S. Western Tel. GR 6-4421

Organizacijų Dėmesiui!
IŠNUOMOJAMA
NAUJŲJŲ METŲ SUTIKIMUI
Puošnus
Restoranas ir Cocktail Lounge
THE MANSION RESTORANAS
6250 West 63rd Street Tel. — 586-7600

GRĮŽTANT Į MOKYKLAS,
PIRMIAUSIAI PATIKRINKIT
PAS MUS!
MES TURIME VISA KAS TIK REIKALINGA MOKYKLAI
UZ PRIENAMAS KAINAS!

- * Visų dydžių įrašomoji medžiaga * Portfeliai.
- * Tempera setai, 6—12—16 spalvų.
- * Post mechaniški braižymo įrankiai.
- * Palaidų lapų viršeliai ir įterptiniai lapai.
- * Crayons * Pieštukai * Dažai * Rašalės
- * Parker, Paper Mate ir kiti plunksnaočiai

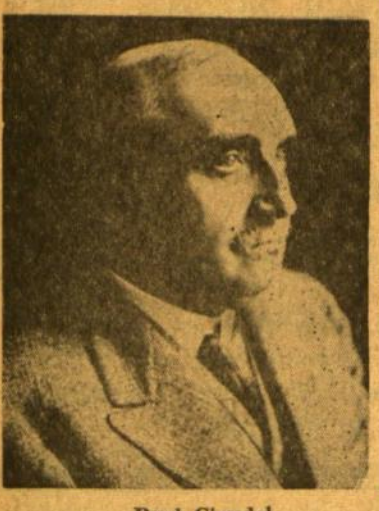
IAMA STATIONERS
"THE SHOP U-NEED" "THE SHOP U-NEEK"
6305-07 So. Kedzie Tel. PR 6-9102
Dovanos, Kortelės, Knygos, Rašt. Reikmenys ir Dennison Prekės

We Offer To Savers
SAVINGS CERTIFICATE

5 1/4%	INSURED	5%
6 or 12 MONTH \$10,000 or MORE	4 3/4% per annum	6 or 12 MONTH \$5,000 or MORE
<small>Savings certificates issued for six months or one year—in minimum amounts of \$10,000.00, and thereafter in multiples of \$1,000.00. Earnings are paid at maturity.</small>	Passbook Savings Accounts Paid Quarterly Computed and Paid as of: Mar. 31 — June 30 Sept. 30 — Dec. 31	<small>Savings certificates issued for six months or one year—in minimum amounts of \$5,000.00, and thereafter in multiples of \$500.00. Earnings are paid at maturity.</small>

Mutual Federal Savings
AND LOAN ASSOCIATION
2212 W. CERMAK RD.
Chicago, Ill. 60608
Virginia 7-7747
PETER KAZANAUSKAS, PRESIDENT

10 NAUJŲ — 20 DEMONSTRUOTŲ
1968 CHRYSLER
Paskutinė prog!
SUTAUPYKITE IKI \$3,000.00
nuo fabriko kainos.
BALZEKAS MOTOR SALES, INC.
PLYMOUTH, VALIANT, CHRYSLER, IMPERIAL
4030 ARCHER AVENUE — TEL. VI 7-1515
Vartotoj automobili galite pirkti pradedant \$50.00.

Paul Claudel

EARN 5 1/4% PER ANNUM ON \$10000
INTEREST COMPOUNDED DAILY

Standard Federal pays 5 1/4% interest per annum on savings certificates of \$1,000.00 or more. Issued for 6 months.
A 90 day gold eagle passbook account which pays 5% per annum (\$50.00 minimum) is also available. Regular passbook savings earn 4 3/4% per annum. Interest is compounded daily, paid quarterly.
Savings in by the 10th earn from the 1st.

STANDARD FEDERAL
Savings and Loan Association of Chicago
Assets over \$141,500,000.00 • Reserves and Surplus over \$12,600,000.00 (more than twice the legal requirements)
Federal Charter • Federal Supervision
4192 Archer Avenue at Sacramento • Chicago, Illinois 60632 • VI7-1140
HOURS: Mon., Thurs. 9 A.M.—8 P.M. • Tues., Fri. 9 A.M.—4 P.M. • Sat. 9 A.M.—12 Noon • Wed.—No Business Transacted

Nauji leidiniai

• **Meško as Vaitėlis, NEPRIKLAUSOMYBĖS SAULĖJ.** 1918-1940 metų atsiminimai. VII tomas — trečioji dalis. Nidos Knygų klubo leidinys Nr. 72, 1969. Leidinys 268 psl., kaina 2.50 dol., gaunamas ir "Drauge".

Džiugu yra, kad mūsų kultūrinio gyvenimo ir kūrybos vėtrai puikieji atsiminimai taip užtikrintai tomas po tomo pasirodo. Šio aštuntojo tomo dovanojimo proga tenka priminti, kad praėjusiais 1968 metais Nidos išleisti "Nepriklausomybės saulėj" ankstesnieji du tomai yra laimėję Lietuvos rašytojų draugijos premiją (Lietuvių fondo tūkstantinė) kaip geriausioji jubiliejinė laisvės metų knyga. Laureatui premija bus įteikta spalio 11 d. Jaunimo centre, Chicagoj.

Šiame naujame kan. M. Vaitkaus atsiminimų tome didžiausioji jų dalis skirta Maironiu, daugiau kaip 80 psl. Pats Maironis, visa jo gyvenimo aplinka ir žmonės, kurie apie jį sukūrėsi, memuaristo taip vaizdžiai aprašyti, ir su tokiu patraukliu tikrumu pristatyti skaitytojui, kad tais puslapiams negali atsigerėti. Vis toliau riedančiuos autoriaus atsiminimuos tuo pačiu įžvalgumu paliesta ilga ilga virtinė ano me to įvykių ir ypač kultūros bei visuomeninio gyvenimo nepamirštinių žmonių. Čia ir Sofija Čiurlionienė ir Tumas-Vaižgantas, ir Salomėja Neris, ir Adomas Jakštas, ir šimtai kitų smulkesniųjų, vis perbėgančių šiemis stambiesiems jų gyvenimo kelią. Knyga, galėtume sakyti, yra tikras nepriklausomybės metų ryškiųjų ir spalvingųjų žmonių gyvasis paveikslas.

• **GAUDEAMUS, 1969 m.** liepos mėn. Nr. 4. Studentų ateitininkų sąjungos leidžiamas žurnalas. Redaguoja V. Klyoris, 1543 Holmden Road, South Euclid, Ohio 44121.

Šių metų "Gaudeamus" numeriai daugeliui yra geras pavyzdys, kaip galima skaudžiai apsigauti, "realiomis" akimis žiūrėti į mūsų akademinį jaunimą. Sveriant jo raštingumą, ne kartą tas jaunimas pavadinamas berščiu. Ir iš tikrųjų, net Draugo redakcija panašiai turėjo galvoti, kai jau beveik dveji metai pati Lietuvos studentų sąjunga savo tarpe neranda nė vieno, kuris apsimtų ir sugebėtų redaguoti sąjungos vardą dienraštyje kas mėnesį pasirodantį puslapi, pavadinant "Akademinėmis prosvaitėmis". Jau greit bus dveji metai, kai tam puslapiui nėra nei redakcijos, nei joks studentas neatslūnčia jam mažiausio raštelio. Pati "Draugo" redakcija turi kas mėnesį graibytis šokių ar tokių raštų studentiškam puslapiui. Tokioj nerastingumo situacijoje ką gi gero apie studentiškas plunksnas ir jų žurnalistinius bei kūrybinius sugebėjimus begalvo...

Tačiau žmogus imi ir apsirinkti. Studentų ateitininkų leidžiamas "Gaudeamus" rodo ką kitą. Pastarieji šio leidinio numeriai yra užpildyti tokia gera ir kruopščiai atrinkta medžiaga, ir taip estetiškai sutvarkys, kad reikia tik gėrėtis. Ir pačių studentų rašiniai, ir jų kultūrinių bei pasauliūrinių temų drąšūs svarstymai, atviros organizacinio gyvenimo išpažintys, daug vilčių teikiantys grožinės literatūros bandymai liudija, kad mūsų akademiniam jaunime dar yra gyvo polėkio ir šį polėkį fuodu ant balto įkūnijančių ir žurnalą tvarkyti sugebančių plunksnų. Net ir kalbos atžvilgiu nedaug ką žur-

nalui galėtume prikišti. Suprantama, viena kita kalbos klaida dar palieka puslapiuose išbrovusi. Jeigu ir šia kryptimi ateityje bus akyliau pasistūmėta, tai "Gaudeamus" esamos sąlygose bus beveik netikėtas fenomenas mūsų šiandieninio jaunimo veikloje.

• **LIEUVŲ GYDYTOJŲ BIULETENIS, 1969 m.** liepos-rugpiūčio mėn. Nr. 3 (35). Pasaulio ir Amerikos Lietuvių gydytojų sąjungos organas. Vyr. redakt. dr. S. Biežis. Redaktoriai: dr. S. Budrys, dr. A. Garūnas ir dr. V. Tauras. Redakcijos adresas: dr. S. Budrys, 2751 West 51st St., Chicago, Ill. 60632. Administruoja Irena Makštutienė, 8743 Mobile Ave., Oak Lawn, Ill. 60453. Metinė prenumerata 6.00 dol. Šiame numeryje: Hipofizektomija, gonatropiniai hormonai krūčių vėžio pacientės ir žmogaus hipofizės ultra struktūra (K. Lederis), Tropinių kraštų ligos (E. Draugelis), Lietuvių gydytojų moksliniai darbai (J. Valaitis, V. Šaulys), Medicinos istorijos nuotrupos Lietuvoje (D. Jasaitis), Medicinos ir sveikatos reikalai nepriklausomoje Lietuvoje (K. Gudaitis), Pasaulio ir Amerikos Lietuvių gydytojų sąjungos VII suvažiavimas, Dantų gydytojų skyrius, Kronika, Moterų kampsis, In Memoriam.

• **Pirmą kartą po karo Vilniuje išleista Vaižganto PRAGIEDRULIŲ abudu tomai.** Leidinyje yra ir du straipsniai apie autorių ir jo kūrinių, parašyti A. Venclovos ir A. Vaitiekūnienės.

Be to, mokyklinio amžiaus skaitytojams išleista Vaižganto kūrinių rinktinė vardu VALIULO PASAKA. Toks, kiek trumpesnis rinkinys jau buvo išleistas 1957 metais, tada pavadinamas DEDĖ LAPE NUŠOVĖ.

Ir PRAGIEDRULIŲ ir rinktinės išleista po 25,000 egzempliorių. (E).

DVASIOS HEROJU PĖDOMIS
Mūsų laikais, kai imama atpalaiduoti net ir kai kuriuos moralės vartus, naudinga būtų dažniau prisiminti dvasios galūnes, kurie taip sėkmingai įkūnijo humaniško idealo, parodydami religiniais motyvais apspręstą didelį dvasios heroškumą. Tam gera proga sudaro biografiniai tokių žmonių bruožai.

Vienas iš šios rūšies veikalų yra C.P.S. Clarke knyga "Everyman's Book of Saints". Knygą peržiūrėjo Rosemary Edisford, Išleido Philosophical Library, New Yorke, 1969 m.; 346 pusl., 10,00 dol.

Čia perteikiamos beveik kiekvienos dienos šventųjų suglaustos biografijos. Kanauninkas W. Purcell įžangoje nurodo, kad šaltiniai šiam veikalui buvo mokyto jėzuito Delehaye redaguotieji "Analecta Bollandiana", Jokūbo de Voragine, Genoo arkivyskupo, trylikame šimtmetį surinkta medžiaga ir vadinamas "Aukštinis skaitinys" ir pagaliau praeitam šimtmetį kun. Sabino Baring-Gould rinkinys "Sventųjų gyvenimai".

Iš tų šaltinių paruošiant šią knygą stengiasi ją sudaryti vaizdžią ir įspūdingą, tačiau autorius nedarė griežtos atrankos tarp tikrovės faktų ir legendų, todėl knyga, nors gali būti lengvai skaitoma, bet ne visur teikia istorinės tikrovės išpažintį. Bet šiaip — naudingas pasiskaitymas.

Dr. Albino Šmulskio iniciatyva Philadelphiaj apylinkėse sukamo lietuviškojo filmo darby įtampoje. Iš kairės į dešinę: dr. Albinas Šmulskys, Vytautas Ra mūnas, Algimantas Kezys, SJ, ir Vincentas Gruzdis. Nuotr. K. Cikoto

NAIKINAMI MAIŠIAGALOS KULTUROSO PAMINKLAI

Apie beatodairišką lietuvių kultūros paminklų naikinimą rusų okupuotoje Lietuvoje gaunama vis daugiau žinių. Jų paskelbia ir liet. komunistinė spauda, nors ir labai atsargiai, vengdama įžeisti okupantą.

Kaip yra apieštas Maišiagalos piliakalnis (Vilniaus apskr.), matyti iš A. Navaracko, Kultūros paminklų apsaugos inspektoriaus, rašinio KJT 1969.8.14 d.:

"Vienas didingiausių ir įdomiausių Vilnijs archeologinių-istorinių paminklų, išskyrus Gedimino pilies kalną bei Medininkų pilį, yra Maišiagalos piliakalnis. Jo aukšti, statūs šlaitai, apjuosti giliais grioviais ir pylimais, bei didelė, apie 2800 kv. m. aikštelė rodo, jog čia buvo žymi gyvenbinė piliis, stovėjusi prie svarbaus Vilniaus-Ukmergės kelio ir sauganti Vilnių iš šiaurės.

Prie pilies būta ir didžiulės gyvenvietės bei priešpilių, apsaugotų irgi grioviais bei pylimais. Tokio įtvirtinto priešpilio liekanos yra išlikusios rytinėje piliakalnio pusėje, kur Dūkštos upelio deš-

ne pakrante tęsiasi jau apnaikintas apie 160 metrų ilgio griovys ir pylimas. Likusioji šio pylimo bei griovio dalis, kuri, matyt, tęsėsi iki Dūkštos upelio lankos (rytuose), jau visiškai sunaikinta.

DARGIS STORE

2425 W. Marquette Road

Tel. HEmlock 4-6050

LAIKE ATOSTOGŲ nuo rugpiūčio mėn.

15-tos dienos

BUS UŽDARYTA

Sugrįšim rugsėjo mėn.

2-ą dieną

Dėkingi esame už jūsų paramą.

CHARLES P. DARGIS
Reg. Pharmacist

WAGNER & SONS
Typewriters — Adding Machines — Checkwriters
Nuomoja — Parduoda — Taiso
NAUJOS NAUDOTOS
Virš 50 m. patikimas patarnavimas
NAUJOJE VIETJOJE
5610 S. Pulaski Rd., Tel. 581-4111

MOVING

Perkrausto baldus iš arti ir toli

A. BENIULIS
Chicago, Ill. 60629. Tel. RE 7-7083

LITUANUS ŽURNALAS, MINEDAMAS 15 METŲ SUKAKTĮ, SKELBIA JUBILIEJINĮ VAJŲ — SU YPATINGOM DOVANOM.

Jau penkiolikti metai, kai Litanus, leidžiamas anglų kalba, atlieka laisvųjų lietuvių šauklio pareigas 97 pasaulio šalyse — tiek valstybių jis paštu pasiekia keturis kartus metuose. Penkioliktos metų sukakties proga, esame ir būsimi Litanus skaitytojai, atsiantę 5 dol. čekį, kviečiami dovanai atsimti šampano bonką. Čekius rašykite LITUANUS vardu, P. O. Box 9318, Chicago, Ill. 60690. Gavę iš Jūsų prateštą ar visai naują prenumeratą, tuoj pasiųsime šampano kortelę, kurią nemokamai iškeisite į šampaną vienoje iš devynių, kortelėje pažymėtų, didžiųjų Kane Beverage krautuvių Chicagoje. Dovaną atsimti su kortele asmeniškai.

Sis nepaprastas LITUANUS vajas baigiasi rugsėjo 1 d. — Darbo Dienos šventėje. Visais klausimais prašome skambinti Chicago telefonų 434-0706, Jonui Kučėnui, LITUANUS reikalų vedėjui.

Šia proga dėkojame Kane Beverage krautuviems už dovanotą šampaną.

FIRESTONE PADANGOS (TIRES)

NATIONWIDE GUARANTEE
No-Limit on MILES...
No-Limit on MONTHS

FULL LIFETIME GUARANTEE against defects in workmanship and materials and all normal road hazard injuries encountered in everyday passenger car use for the life of the original tread design in accordance with terms of our printed guarantee certificate. Price of replacement pro-rated on original tread depth wear and based on Firestone adjustment price for replacement tire at time of adjustment. Firestone adjustment prices are intended to, but may not, represent approximate current average selling prices and are subject to change without notice.

Neribota garantija: iki susidevėjimo. Rattankiai (wheels)

Taip pat atliekama ratų reguliavimas ir balansavimas (Wheel alignment and balancing). Stabdžiai (Brake service), motoro regul. (Tune up), keičiamos dalys, alyva, tepimas, kt. pataisymai.

Country Auto & Tire Service
2423 W. 59th Street, Chicago, Illinois
Telef. — GROVEHILL 6-7777

Val.: kasdien 7 v. r. — 7 v. v., šešt. 7 v. r. — 3 v. p. p.
Sėkm. uždaryta. Kitu laiku pagal susitarimą.

Savininkas MIKAS ČESAS

ta: užstatyta trobesiais, paversta pat reikia nukelti nuo pylimo visus kitus pastatus bei šiukšlynus.

Žymus istorinis paminklas — Sij didinga piliakalni būtina sutvarkyti ne tik dėl jo istorinės reikšmės, bet dar ir todėl, kad jis yra Maišiagalos miestelio ribose ir nūnai gausiai lankomas turistų, ekskursijų." (bk).

— Mokykmas vaiko siekia jam pagelbėti apsieiti be mokytojo.
— E. Hubbard

— Uždedant mokesčius ir kerpanat avis reikia sustoti prieš jus prie odos. — A. G'Malley

— Šiame pasaulyje nieko nėra tikro, išskyrus mirtį ir mokesčius.
— Ben Franklin

foto V. MAŽELIS

- vestuvės: spalvota ir juoda balta (gali vykti ir į kitus miestus)
- portretūra
- meno darbų nuotraukos ir kiti foto patarnavimai

Tel. — HY 7-4677
422 MENAHAN STREET — RIDGEWOOD, N. Y. 11237

since 1914... MIDLAND SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION

4040 ARCHER AVENUE CHICAGO, ILLINOIS 60632 PHONE: 254-4478

4 3/4% PASSBOOK SAVINGS
All Accounts Paid and Compounded Quarterly

5 1/4% 6-MONTH SAVINGS CERTIFICATES
Minimum \$1,000

LUIZ AUTO REPAIR

6643 S. KEDZIE AVE., CHICAGO, ILL. 60629

TELEF. — 436-3699

KAROSERIOS, SPARNŲ (FENDER) TAISYMAS IR DAŽYMO DARBAI
Atliekami tiksliai ir nebrangiai.
Savininkas Aloyzas A. Kuniskas

ROOSEVELT FURNITURE CO.

F. A. RAUDONIS ir N. BERTULIS

2310 W. Roosevelt Road Tel. SEELEY 3-4711

Atdara pirmad. ir ketvirtad. 9-9 val.; antrad., trečiad. ir šeštad. nuo 9 iki 6 val. sekmd. atdara nuo 11 iki 1:30 val. po pietų.

Siuvimo Mašinos — Dulkių Siurbkliai

- BERNINA
- NECCHI
- ELNA
- VIKING
- PFAFF
- SINGER

ELECTROLUX
HOOVER
EUREKA
KIRBY
ROYAL
IR KT.

Parduodame, nuomojame ir taisome siuvimo mašinas, dulkių siurbklus, prietaisus ir kaimonus ir slygonis. Turime dalis. Aptarnaujame Chicagoje ir priemiestuose.

B and B DISTRIBUTING COMPANY
A to Z Sewing machines and Vacuum cleaners

4081 ARCHER AVE. (Prie California Ave.), Chicago, Ill. Tel. 927-4702
Vedėjas Arvydas M. DIKINIS

Kas tik turi gerą skonį,
Viską perka pas Lieponį!

LIEUVIŲ PREKYBOS NAMAI

FURNITURE CENTER, INC.

Marquette Pk., 6211 So. Western PR 8-5875
J. LIEPONIS

Planuodami ir ketvirtadieniai nuo 9 iki 9:30. Kitom dienom nuo 9 iki 6 val. val. Sekmdienomis uždaryta.

Pasinaudokite Draugo „Classified“ skyriumi.

Poilsis ar išklebimas

Anomis tremties dienomis išdavomės septynias dienas. Šiandieną jau, išdirbus net keliolika metų vienoje vietoje, daugelis mūsų vyresniųjų jau gauna bent porą savaičių apmokamų atostogų. Užtat nenuostabu, jog dabar daugumas mūsų atostogininkų laiko praleidimą planuoja pusę metų. Gal būt, net ir daugiau.

Sekdami jaunųjų pavyzdžiu, ateitininkai sendraugiai savo organizacijos nariams kasmet ruošia vasaros stovyklas. Tai naujas fenomenas organizaciniame gyvenime, nes nė viena kita lietuvių organizacija (išskyrus žinoma, jaunimo) tokių vasaros stovyklų neturi. Ir gera, kad mūsų vyresnieji gali savo draugų būryje kultūringai praleisti bent kelis dienas.

Šmetinė ateitininkų sendraugiu stovykla Dainavoje įvyko rugpjūčio mėn. 3-10 dienomis. Stovykloje dalyvavo gera šimtinė, įskaitant visus vaikus, stovyklautojų. Nuotaika buvo gera, nes Dievas apdovanojo geru oru, o organizacija — skylėta programa.

Nesugebėjimas paruošti geresnės programos rodo mūsų vyresniųjų organizacinį išklebimą.

Jaunimas, nors ir jaunatviškai padūka stovyklose, bet dar vis sugeba ir geresnes programas paruošti. Keista, bet sendraugiai, sprendžiant iš jų pasisakymų, buvo net patenkinti taja paskubomis sudurstyta programa.

Gerai, kad stovykloje buvo ir Pranas Zaranka. Jis niekuomet nesnaudžia ir visus įkinko dainavimui. Užtat jo vadovaujameji sendraugiai dainavo visur: salėje, prie ežero, prie laužo, valgykloje, bažnyčioje (giedojo), sporto aikštėse ir duše. Jo nuomone, stovyklautojai gerai turavodavo — atseit nebuvo rėksnių. Šitas visas dainavimas sukūrė nuotaiką. Daugumos stovyklautojų veiduose buvo šypsena; taip kaip prieš fotografavimą.

Kitos programos dalys buvo tik šiaip sau. Tiesa, valgymai buvo sklandūs, bet vakarienės programos ir paskaitos bei pašnekesiai šlubavo.

Paskaitos buvo suorganizuotos paskubomis; dauguma iš pačių stovyklautojų tarpo (kun. dr. P. Celiešius, dr. J. Pikūnas, dr. R. Zalubas). Nesakykite, jog tie pašnekesiai buvo neįdomūs (tik kai kurie apie savitarpio šalpa-sakykimę). Visus nustebino savo aktualumu dr. Zalubo pašnekesys. Įdomus buvo ir dr. J. Girniaus pašnekesys, nors jis ir buvo nenumatytas. Tačiau buvusi Federacijos vadui užsukus stovyklon, jo be pasikalbėjimo taip ir nepaleido.

Vis dėlto idomiausias dalykas — tai viena šeštadienio popietė.

Ją tokia padarė trijulė iš Chicago. Gudrus tas Titas Antanaitis. Jam paskaitai apie dabartinę Lietuvos poetus savęs paties neužteko. Talkon jis pasikvietė aktorius Karilę Baltrušaitę ir Leoną Barauską. Antanaitis kruopščiai nagrinėjo dabartinę poezijos padėtį Lietuvoje, o aktoriai pailustravo poezinę gyvybę ir gyvastingumą pavyzdžiais. Poezija jie ne tik šiaip sau perskaitė, o perdavė su visa aktoriška grožybe, nemeluotu įsijautimu. Tai bene pirmas atstikimas, kai toksai pašnekesys buvo praturtintas konkrečiais pavyzdžiais. Ne veltui tad buvo kai kurių stovyklautojų atsidūstama, kad, girdi, vien tik dėl šio pašnekesio buvo verta stovyklauti.

Vakarinės programos buvo "smūtnos". Net ir mėnulio nebuvo (nors ano įtaka mūsųose, o ypačingai įsimylėjusiose, dabar visai sumažėjo). Padėtį gelbėjo Zaranka čia dainų mokymąsi suorganizuodamas, čia prie laužo dainas praveddamas, čia vėl vaikų programą bei poezijos vakarą suorganizuodamas.

Beje, buvo ir didelis meno vakaras, stovyklavimui baigiantis. Programą atliko Izabelės Motekaitienės studijos mokiniai. Nebūnant muzikos žinovu — sunku pasakyti apie to vakaro gerumą. Užtat pasitenkimsim pastaba, kad vienas dainavo vyriškai, kitas — moteriškai, o M. Motekaitis pianu skambino nei per daug garsiai, nei per daug tyliai.

Vadovybė sendraugiu stovykloje visada būna labai nuolaidi prasizengimams, paslaugai patarNAVIMUOSE. Pirmųjų — nebuvo, o antruosius vadovybė atliko su kaupu. Juozas Paškus (komentantas) susaukdavo visą vaikų būrį prie vėliavos pakėlimo, pranešdavo apie žymesnius atvykėlius, atgabendavo bulkutes ir pieną pavakariams. Algis Zukauskas (programų vedėjas) daug darbo nureidavo; išskyrus pristatytą prelegentus. Dvasiniu penru rūpinosi kun. dr. P. Celiešius, o fiziniu lavinimu ir vaikų sporto švente — Donatas Balčiūnas. Aplamai, visa vadovybė buvo gera; kaip ir stovyklautojai.

Be įvairių vadovų ir tvarkytojų, stovyklos vadovo, arba globėjo, pareigas ėjo inž. Mikaila. Tai žmogus, kuris ir stovyklon visus sukvieta, nes, kaip žinoma, šiuo metu sendraugiai net Centro valdybos neturi (gėda, gėda) ir tik inž. Mikailos rūpesčiu ši stovykla ir įvyko.

Beje, dar viena įdomybė. Kažkurią dieną buvo svarstyta sendraugiu reikalai. Čia iškilio ir sekančio ateitininkijos kongreso klausimas. Įdomu, jog už Federacijos Valdybos planą kongresas ruošti kitais metais Dainavoje tepasiskak... vienas stovyklautojas.

Dail. Antanas Petrikonis tarpe klivlandiečių jo parodos kūrinių metu. Iš dešinės į kairę: F. Eidimtas — dail. parodos rengėjas, St. Barzdukas, O. Jokubaitienė, O. Mikulskienė, A. Mikulskis, dail. A. Petrikonis, G. Kudukienė, dr. Jasaitis, N. Braziulienė, R. Kudukis ir ir V. Braziulis. Nuotr. Vl. Bacevičius

FILMŲ ĮVAIRUMAI

STASĖ SEMĖNIENĖ

Isadoros meilė

Airių kilmės amerikiečių šokėja Isadora Duncan (1878-1927) susilaukė triumfalinio pasisekimo Europoje. Čia ji per savo asmenines gastroles ir šokio mokyklas, įsteigtas Berlyne, Paryžiuje, Londone ir Maskvoje, turėjo didelės įtakos moderniam šokiui. Ji stengėsi šokiui grąžinti natūralumą ir laisvumą, todėl visad šoko basa ir dėvėjo rūbą, panašų į graikų togą. 1922 m. Maskvoje iškėlė už Sergejaus Jesenino, 7 m. už save jaunesnio rusų poeto. Jos visas gyvenimas buvo ištisas šokis. Su vyru aplankė Europą ir Ameriką, greičiau abiejų žemynų smukles, o po metų persiskyrė. Vos 30 m. sulaukęs Jeseninas nusižudė, krauju parašęs priešmirtinį eilėraštį. O Isadora, 49 m., žuvo Nioje, jos ilgam raudonam šalikui įsisukus į automobilio ratą ir ją pasmaugus. Jos autobiografija "My Life" (1927 m.) išversta ir lietuviškai J. Norkaus 1932 m.

Isadora Duncan turėjo įtakos

Visi kiti — prieš. Girdėti, kad kongresas greičiausiai bus ne Dainavoje, o Chicagoje.

Stovykla — praeitis. Dabar beliko apgailestauti kas buvo negero ir gerėtis turėtais malonumais. Malonumų buvo kur kas daugiau negu nemalonumų. Trumpai — stovykla laikytina pasisekusia.

J. Šoliūnas

metus ir besikeičiančias nuotakas, ji įtikinančiai perduoda net kas darosi šio charakterio galvosenoje.

Filmas, atrodo, meta teisingą žvilgsnį iš visų kampų tam supratimui, kai nenusileidžia ligi operinių tragiškumų, kaip epizode, kur Isadoros du vaikučiai nuskesta mašinos katastrofoje.

Didelė dalis filmo skiriama atvaizdavimui Isadoros santykių su Paris Singer, stuvamų mašinų milijonieriumi, kurį vaizdžiai perduoda Jason Robards. Tai išstisias lėbavimo periodas. Jis nuperka jai pilį ir Isadora įsteigia ten 50-čiai neturtingų mergaičių šokio mokyklą; jos valgydinamos verandoje braškėmis su grietine; tai nepaprastos prabangos gyvenimas. Tačiau trūksta kažko daugiau. Plaukiama humoru per pintomis scenomis paviršiumi, neužgriebiant giliau.

Juokingos scenos su Armand, anot Isadoros, į varlę panašiu pianistu, varliškai adoruojančiu šokėja.

Jesenino rolėj Ivan Čenko pristato poetą nemalonių tipu. Per ilgą sceną Sov. Rusijoje — Isadorai šokant žibinto šviesoje ir susidraugaujant su beveik visa raudonąja armija (įvestos rusų

dainos, rusų kalba) — slegia savo sunkumu ir lėtumu.

Daugelis scenų slenka letargiškai. Nėrėta išsukti susižavėjimą fantazija ir turtų pertekliumi, tačiau visa yra perdėta ir išstėta. Ir žiūrovui tepaliekia vien didelis susižavėjimas nuostabia Vanessos Redgrave vaidyba.

...Filmas žiūrėtinas tik suaugusiems.

I KNYGU MILIJONUS OKUPACIJOJE PAZVELGUS (Atkelta iš 5 pusl.)

Faktai štai kokie: M. Požarskas, valstybinio spaudos komiteto pirmininko pavaduotojas, kultūrininkų kongrese pasigyrė, kad 1940-1968 metais

lietuvių rašytojų knygų esą jau išleista beveik 30 milijonų egzempliorių. O A. Jablonskis knygoje "Tarybų Lietuvos ekonomika ir jos ryšiai" rašo, kad nuo 1940 iki 1965 m. leidyklos Lietuvoje iš viso išleisios knygų 223,487,000. Pridėjus prie to skaičiaus per pastaruosius trejus (1966-1968) metus išleisios knygų 45 milijonus, iš viso išleisios knygų skaičius yra — 269 milijonai. Jei lietuvių autoriams teko tik 30 ml., tai reiškia, kad lietuvių minčiai teskiriama 11.2 proc. knygų leidyklos priemonių. O neužmirština, kad leidybos priemonės kietai savo rankose laiko valdžia. Ir tai maksvinė valdžia, tegu ir per vietininkus. (Elta).

HIGH RATES

4.75% PER ANNUM ON REGULAR SAVINGS CURRENT RATE

5.25% PER ANNUM ON INVESTMENT BONUS \$1,000 MIN.

BRIGHTON SAVINGS & LOAN ASSOCIATION

4070 Archer Avenue, Chicago, Illinois 60632 LA 3-8248

PETKUS

TĖVAS IR SŪNUS

MARQUETTE FUNERAL HOME

TRYS MODERNIŠKOS KOPLYČIOS

2533 West 71st Street Tel. 476 2345
1410 So. 50th Ave., Cicero Tel. TO 3-2108-09

AIKSTĖ AUTOMOBILIAMS STATYTI

PIRKITE DABAR TIESI OG NUO

M. R. NELSON

SAVININKO

SAINT CASIMIR MONUMENT CO

3914 West 111th Street

Dažniausias Paminklams Planų Pririnkimas Visame Mieste.

Telef. — Cedarcrest 3-6335

enas blokas nuo kapinių.

MAZEIKA & EVANS

FUNERAL HOME

THREE AIR-CONDITIONED CHAPELS

Parking Facilities

6845 SOUTH WESTERN AVE. REpublic 7-8600

E U D E I K I S

LAI DOTUVIŲ DIREKTORIAI

Dovydas P. Gaidas — Geraldas F. Daimid

TRYS MODERNIŠKOS KOPLYČIOS

4330-34 South California Avenue
Telefonai: LA 3-0440 ir LA 3-9852

4605-07 South Hermitage Avenue
Telefonas — YArds 7-1741-2

Paremkime lietuvišką spaudą

Lietuvybės išlaikymui išeivijoje ir kovoje su bedievišku komunizmu lietuviška spauda yra svarbiausia priemonė. Lietuviškos spaudos kelias išeivijoje yra labai sunkus ir nedėkingas. Leisti dienraštį lietuviškas knygas yra vis sunkiau ir sunkiau. Todėl į tą darbą turi įsijungti kiekvienas lietuvis, o tai galima padaryti ne tik rašant ir dienraštį, bet ir jį skaitant bei platinant; perkant knygas ir jas platinant; pinigine auka paremiant Lietuvių Spaudos Centrą — Draugą. (Taigi, kas palaiko rašytą lietuvišką žodį, tas yra tikras lietuviybės apaštalas.

Kasmet Darbo dienos proga, Draugas rengia tradicinę gegužinę - pikniką. Toji iškyla šiais metais įvyks rugpjūčio 31 d., sekmadienį, Bučo darže.

Iškylos tikslas yra: 1) Suburti Chicago ir apylinkės miestų ne tik Draugo skaitytojus, rėmėjus, bet ir visus lietuvius ir sudaryti sąlygas šeimyniškai pabendrauti. 2) Ta proga sutelkti finansų Draugo ir lietuviškos knygos palaikymui bei platesniam paskleidimui.

Maloniai kviečiame Jus atvykti į metinę Draugo iškylą ir ta proga paremti lietuvišką spaudą savo auka. Draugo metinės šventės proga prašome skirti kad ir mažą auką lietuviškos spaudos reikalingam.

CRANE SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION

B. R. PIETKIEWICZ, Prez.

2555 West 47th Street Tel. LAfayette 3-1083
PLENTY OF FREE PARKING SPACE

5 1/4% **4 3/4%**

Mokamas už Vienų Mėn. Certificatų saskaitas Minimum \$5,000.00

Naujas aukštas dividendas mokamas už investavimo saskaitas.

PINIGAI ĮNEŠTI IKI 15 D. PELNO NUOSIMCIUS NUO 1 D. Dividendai mokami sausio ir liepos mėn. 31 d.

VALANDOS: PIRMAD. ir KETVIRTAD. 9 v. r. iki 9 v. v. ANTRAD. ir PENKTAD. 9 v. r. iki 5 v. v. ŠEŠTAD. 9 v. r. iki 12 v. d. — Trečiad. uždaryta

LEO'S SINCLAIR SERVICE

LEONAS FRANCKUS

Stabdžiai, Sankabos, Transmisijos, Tune-up ir Motorų Remontas

5759 So. Western Ave.
Kampus 58th Street
Telefonas — PROspect 8-9533

G E L E S

Vestuvėms, bankietams, laidotuviams ir kitokioms progoms

GUŽAUSKŪ

BEVERLY HILLS GELINČIA

2443 W. 63rd Street, Chicago, Illinois
Tel. PR 8-0833 — PR 8-0834

SKELBKITĖS "DRAUGĖ".

LAI DOTUVIŲ DIREKTORIAI

Lietuvių Laidotuvių Direktorių Asociacijos Nariai

STEP. C. LACK IR SŪNOS (LACKAWICZ)
2424 W. 69th Street Tel. REpublic 7-1213
2314 W. 23rd Place Tel. VIRginia 7-6672

PETRAS BIELIŪNAS
4348 S. California Ave. Tel. LAfayette 3-3572

ANTANAS M. PHILLIPS
3307 S. Lituanica Ave. Tel. YArds 7-3401

POVILAS J. RIDIKAS
3354 S. Halsted Street Tel. YArds 7-1911

JURGIS F. RUDMIN
3319 S. Lituanica Ave. Tel. YArds 7-1138-1139

VASAITIS - BUTKUS
1446 S. 50th Ave., Cicero, Ill. Tel. OL 2-1003

Mūsų partizaninė literatūra

(Atkelta iš 2 psl.)
gyvybę ir iškaldavo pačias gražiausias linijas. Karui atėjus, jis pasirinko partizano kelią, vedamas ne perdėto patriotizmo ar neapykantos priešui, bet meilės laisvei, grožiui, žmogui. "Gėlės, popietės grožis; visos mūsų ištikimybės — viskas mus čia atvedė" taria Antanas jaunystės ir partizaninių kovų draugui Leonui. Jis tiki, net ir miško bunkeryje, net ir žiauriuose kovose išsaugoti savo sielos šviesias kibirkštis: "Mes jas išsaugosime. Vieną dieną mes jas išnešim saulės švieson, kaip deimantą delnuose". Tačiau kova, kulkų sukapotas miškas, griaua patį stipriausią žmogų ir jo šviesų veidą pridengia kieta, pilka, akmeninė kauke "Kur kadaise buvo šilta oda, kraujas, mintis, jausmas — dabar pilkas akmuo, pilkas, kaip mūsų priešas". Šitai jaučia ir pats Antanas ir tada skausmo kupinu žodžiu apmąsto septynerių kovos metų paliktus žiaurus antspaudus:

Šiemet visi mano drožiniai iš na primityvūs — lyg aš gimdyčiau puspročius vaikus. Atrodo, lyg mano rankos būtų praradusios — bent laikinai — tą švelnią jėgą, tą kantrumą, kurie įkvėpia gyvybę medžiui... Miškas, žaidžios, plienas pripildė mano sąmonę savo tamsiomis linijomis.

Nusivylimio momentu, paskutinės kovoms išblėsus, taika ir laisvė Antanui atrodo amžinai neįmanomos:

Net žodžio apie taiką! Tarkos nėra! — Tie garsai suklastoti! Ar tu drįsti tvirtinti, kad bet kokio galybė — įskaitant Dievą — bet kada galės ištrinti tą šnypsčimą, kai paskutinių žodžių putas mašosi su krauju draugo burnoje, ar kaukolės visatos liūdną po sunkiu batu. Tie garsai aidės per amžius ir padarys taiką amžinai neįmanomą.

Karo paveikslas Antano mintin amžinai įsisuka, lieka neišdildomas jokios šviesios ateities vizijos. Jis kankina nuolatinu klausimu: "Ar išdegės, kulkų sugraizytas medis kada bežaliuos?"

Penkis stulpus sustatęs Tardytojas taip pat kadaise nešiojęs savyje žmoniškumo kibirkštis. Jis mąstė ir rašė knyga apie tobulą ateities pasaulį, kuris, kaip skulptūra, bus sukurtas iš beformio molio ir atspindės pačias gražiausias linijas. Šviesios vizijos įgyvendinti jis negalėjo vienas; todėl ieškojo sąjungininkų ir tikėjo Naujajam Santvarkoj atradęs atramą. Šitą intelektualo ir politinės sistemos sąjungą pats Tardytojas Antanui aiškina ir teisi-na:

Sąjunga su Naujajam Santvarkai buvo neišvengiama. Kita pasaulio dalį gaubė ruduo ir priblanda; kuprotos idėjos gimdė rachitiškus vaikus. Naujosios Santvarkos imperija liepsnojo vieninteliu siekti vertu tikslu — pakeisti pasaulį. Ir knygos autorius svajojo, kad jo genijus šokdins Naujosios Santvarkos ūkvedžius ir raštininkus, kaip marionetes.

Antanas, puikiai suprantąs visą gerų norų intelektualo ir žiaurios politinės sistemos sąjungos tragediją, taikliai Tardytojui atsako: "Jis patsai pavirto marionete ir šoko, sistemos vadams liepiant. Dabar jo veidas tėra griuvėsiai; jis sudegė ir subyrėjo savo kietuose šarvuose, kaip sausas erkėčių krūmas". Vieną akimirka atrodo, kad Tardytojas pajęgęs numesti sąjungos varžtus ir atgaus bent dalį prarasto žmoniškumo. Tačiau sistema svyravimų netoleruoja; posūkis atgal į žmoniškumą neįmanomas. Tas, kuris pasiduoda sistemai, pergyvenęs akimirkos svyravimus, pasiekia dar vieną pakopą, ant kurios asmeninis rūpestis ir žmoniškumo principai nebegalioja. Deputatas Tardytojui tai aiškina: "Ir jei Jūs kada praeisite pro tą kryžkelę ir

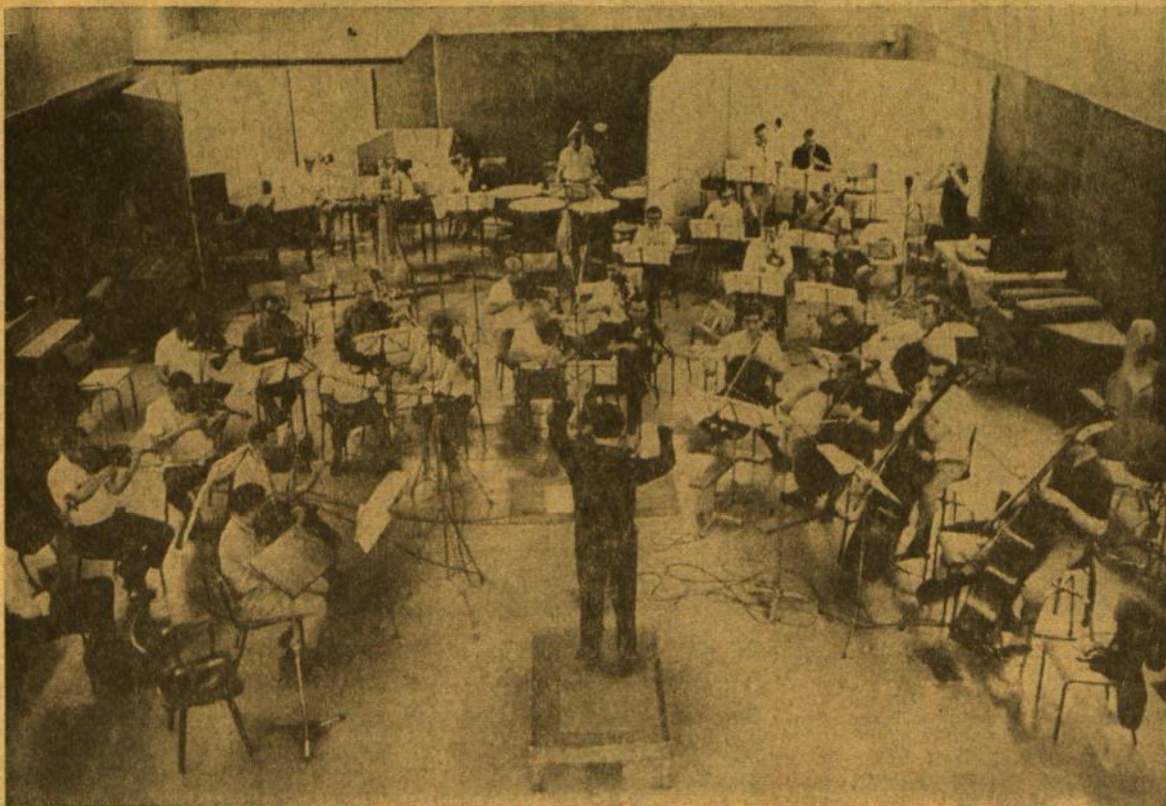
pasieksit naująją pakopą, taip pat kaip aš suprasit, kad kraujo auka bus sistemai reikalinga, kol išliks bent vienas valdinys. Sustabdyt ją reikėtų atkelti vartus chaosui ir mūsų pačių pražūčiai". Deputato ciniška pranašystė išsipildo veikalo atomazgoje. Tardytojas paklūsta sistemos kraštutiniams reikalavimams ir partizanams skelbia kovą. Tada Antanas, antrame veiksme svyravęs ir abejojęs, ir jo draugas Jonas Tardytoją nušauna ir patys žuva. Įvykiai, lyg išaugę didesni nei pats žmogus, nesustabdomai rieda sava linkme, savo akla jėga skaudžiai kerta žmogui.

Landsbergio drama, ypač jos angliškas tekstas, susilaukė nemažai kritikos. Autorius buvo kaltinamas partizanų išjuokimu, jų aukos nuvertinimu. Ši nuomonė teisinga ta prasme, kad Landsbergis iš tikrųjų mums duoda tamsų, ne herojinį partizanų kovų vaizdą ir bent dalinai parodo kovos neįgalumą žmogui. Čia ir ten randame frazių, kurios, atrodo, neigia tolimesnės kovos prasmę: "Jei visa ši civilizacija tėra skęstantis miestas, ar Jūsų kova nėra tik beprasmis mostas?", klausia dramos Pasakotojas. Tačiau Landsbergio vietomis pesimistinė nuotaika jokiū būdu nereiškia, kad autorius nemato partizanų rezistencijos būtinumo ar joje neranda idealistinių kibirkščių. Atvirkščiai, miškas, ir tuo būdu pasipriešinimo kova, iki pat veikalo pabaigos išlieka dvilypiu simboliu: jis yra žiaurus ir žmogų griauantis, bet taip pat ir žaliuojantis, šviesus, gaivinančią rasą, jaunyste dvelkiantis. Dviejų personažų, Genės ir devynmečio berniuko, mintyse iki pat pabaigos išlieka kilnus, žiūrovus stipriai veikiantis, meilėje gimęs ir meilėje subrendęs, partizaninės kovos idealas. Jis kontrastu stoja Antano tragiką jaučiančiai sielai ir su ja sumezga didelės įtampos dialogą, kartais aiškia, kartais girtarpelbėjimo nesimato. Kovos veiksmo galia įveikti blogį lieka ribota. Tačiau, iš kitos pusės, Landsbergis teigia, kad žmogus turi pažinimo ir žinojimo galią, sąžinę, kuri jį įgalina blogį viršyti pažinimo ir emocijos plotnėje. Tai išreiškia šie Pasakotojo žodžiai žiūrovui:

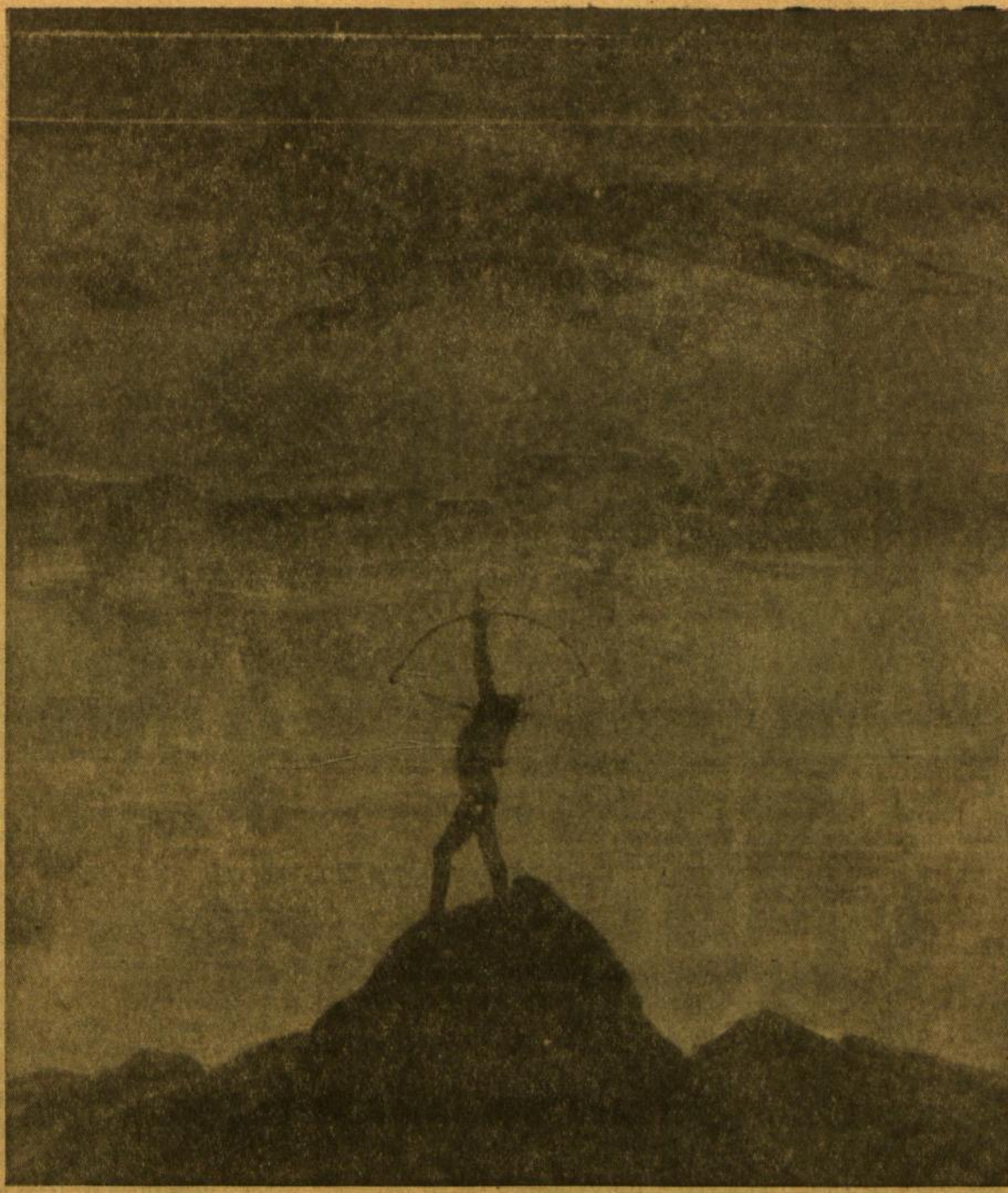
— Ir aukščiausias pagundų laipsnis nepateisina mažiausio nuodėmės laipsnio. — N. Willis

Klausykites berniuko žingsnių, kurs, kiekviename šimtmetyje žengia į savo aukos vietą, spausdamas gėlių puokštę prie savo širdies. Klausykites sudėgintų kūdikų pelenų; klausykites ledynuose pala dotų motinų; klausykites jaunųjų tylos situoktvinuos pataluos. Klausykites ir nepamirškite, niekad nepamirškite.

— Ir aukščiausias pagundų laipsnis nepateisina mažiausio nuodėmės laipsnio. — N. Willis

Irašant juoston Dariaus Lapinsko "Les Sept Solitudes" (žodžiai O. V. Milašiaus), pats kompozitorius diriguoja Stuttgarto simfoniniam orkestrui Vokietijoje. Nuotr. Hugo Jehle

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis Šaulys (iš Žodžių ženklių ciklo)

KRONIKA

• Deil. Adomo Galdiko prieškarinių metų kūrybos paroda sukurta M.K.Čiurlionio dailės muziejuje Kaune. Išstati jo piešti peizažai, natūrmortai, portretai ir kiti kūriniai.

• Daug. Ant. Petri'o olo kūrinių paroda, rengta Clevelande Lietuvių Bendruomenės abiejų apylinkių valdybų, praėjo, laimėdama didelį pasisekimą. Paroda vyko Čiurlionio namuose tik dvi dienas, bet buvo klevelandiečių gausiai lankoma.

• Parodoje buvo išstatyta 42 kūrinių, iš kurių nupirkta net 37. Tai rekordinis dailės kūrinių įsigijimas, žvelgiant į visas praeityje buvusias parodas Clevelande.

• Apie Biržų kraštą monografiją rašo J. Vilminis, Druseikių mokyklos mokytojas. Tai bus Biržų krašto penkių šimtų metų istorija ir žmonių gyvenimo aprašymas. Kraštotylininkas sukaupe daug naudingos medžiagos, rinkdamas ją iš žmonių atsiminimų, bibliotekų, archyvų, spaudos, tyrinėdamas senus Radvilų rankraščius ir kt. Knyga palies Biržų krašto senovę, gyvenvietes, asmenis, įstaigas, mokyklas. Rankraštis apima jau 3600 puslapių.

• Smiltynė (Panovėžis arskrit.), kur 1863 m. rusai sušaudė sukilimo vadą Eliziejų Liutkevičių ir dar devynis sukilėlius, pastatytas ir atidengtas paminklo akmuo su įrašu: "Šioje vietoje palaidoti 1863 m. sukilimo dalyviai".

• Daug. Ant. Petri'o olo kūrinių paroda, rengta Clevelande Lietuvių Bendruomenės abiejų apylinkių valdybų, praėjo, laimėdama didelį pasisekimą. Paroda vyko Čiurlionio namuose tik dvi dienas, bet buvo klevelandiečių gausiai lankoma.

• Parodoje buvo išstatyta 42 kūrinių, iš kurių nupirkta net 37. Tai rekordinis dailės kūrinių įsigijimas, žvelgiant į visas praeityje buvusias parodas Clevelande.

• Apie Biržų kraštą monografiją rašo J. Vilminis, Druseikių mokyklos mokytojas. Tai bus Biržų krašto penkių šimtų metų istorija ir žmonių gyvenimo aprašymas. Kraštotylininkas sukaupe daug naudingos medžiagos, rinkdamas ją iš žmonių atsiminimų, bibliotekų, archyvų, spaudos, tyrinėdamas senus Radvilų rankraščius ir kt. Knyga palies Biržų krašto senovę, gyvenvietes, asmenis, įstaigas, mokyklas. Rankraštis apima jau 3600 puslapių.

Rytdienos pasaulio problemos

Naują dalykinę katalikų enciklopediją sudaro serija veikalų Concilium vardu. Tuo primename, kad tai po Vatikano II suvažiavimo naujoje dvasioje pagrindinių gyvenimo klausimų svarstymas. Neseniai šiemet šioje serijoje jau pasirodė 45 tomas, pavadintas "Dilemmas of Tomorrow's World" (išleido Paulist Press, New Yorke, 1969 m., 174 psl., 4.50 dol.). Šio tomo redaktorai yra šveicaras, Bonnos universitete dėstąs dr. Fr. Beckle ir Nijmegeno universitete profesoriaująs olandas Th. Beemer.

Šiame tome gvildenamos įvairios moderniojo gyvenimo problemos, su kuriomis turi susidurti įvairių profesijų žmonės. Strasburgo universiteto prof. J.M. Aubert svarsto įvairių profesijų vaidmenį visuomenėje; Šveicarijos Friburgo universiteto prof. N. Luyten nagrinėja katalikų universitetų tarnybą ateities visuomenei, išryškindamas didelę šios rūšies mokslo židinių svarbą žmoniškumo ugdyme naujoje kartoje; socialinių ir politinių mokslų specialistas H. Linnebank išryškina reikalingumą darbininkus įtraukti į įmonių administravimą, o socialinės etikos profesorius Frankfurte H. Wallraff tą pačią temą pagilina, svarstydamas darbininkijos dalyvavimą įmonių vedimo sprendimuose; Eindhoveno kolegijos, Olandijoje, prof. F. Tellegen žvelgia į krikščionybės dėsnius technologijai besivystant. Hamburgo universiteto neurologinės klinikos gydytojas dr. R. Kautzky glinais į etines problemas moderniojoje medicinoje (kada gydytojas gali nebepalaikyti gyvybės beviltiškai vegetuojančiame mirsiančiame, kada galima išimti gyvybinius organus persodinimui į kitą žmogų); Bois-le-Duc miesto Olandijoje, apeliacinio teismo pirm. W. Ariens svarsto mūsų laikų teisęj moralines proble-

mas; Bilbao universiteto prof. ispanas J. M. Solozabal glinasi į etines valdininkų ir kitų tarnautojų savybes.

Minėtasis prof. Beemer iškelia naujas kryptis ir naujus aiškinius moralinėje teologijoje. Pagaliau Conciliumo generalinis sekretoriatas duoda savo pareiškimą apie moralines problemas, susijusias su maistais universitetuose. Stengiamasi iškelti ir tai, kurios reformos yra reikalingos aukštesiose mokyklose.

Iš tų temų aktualumo ir iš sutelktų mokslininkų įvairumo galima padaryti išvadą, kad modernus intelektualas turėtų daugiau dėmesio kreipti į šios rūšies Conciliumo serijos leidinius.

J. Pr.

Jungtinės jėgos dvasios kultūros srity

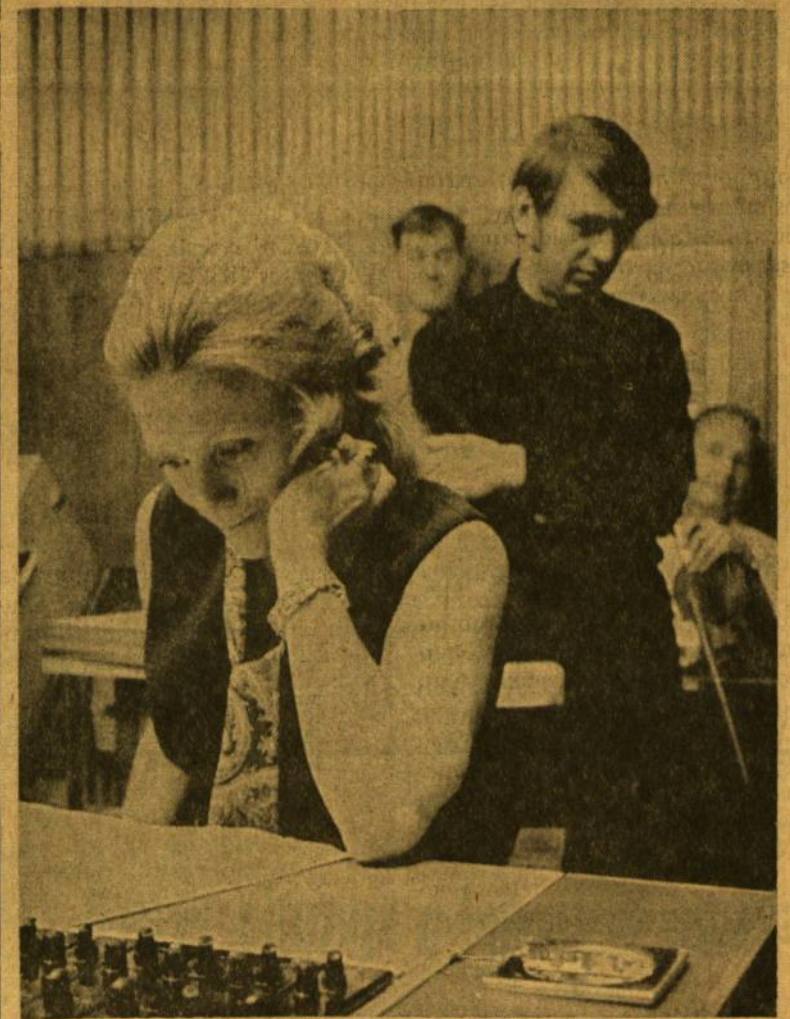
Ryšų bendradarbiavimo pavvyzdį religinės kultūros srityje turime pasirodyme leidinio "Good News for Modern Man". Tai naujajai, dabar vartojama, anglų kalba išleistas Naujojo Testamento tekstas. Jį išleido JA V Sv. Rašto draugija New Yorke. Tai jau antroji laida. Pirmos laidos išėjo ketvirtis milijono egzempliorių. Ši laida tuo įdomi, kad ją išleido protestantų biblinė draugija, bet ją peržiūrėjo katalikų mokslininkai ir Bostono arkivyskupas Cushing davė savo aprobatą. Vertimą yra atlikęs būvęs baptistų misionierius Brazilijoje dr. R. G. Bratcher, pagrįdė naudodamasis graikų tekstu.

Leidinyje iliustruotas šveicarų dailininkės Annie Vallotton. Pažymėtina, kad minėtos Sv. Rašto draugijos — American Biblical Society — taryboje katalikus atstovauja Hartfordo arkivyskupas J. F. Whealon su kun. F. Hartman, kuris yra Katalikų Sv. Rašto draugijos Amerikoje egzektivo direktorius. Minėtoji American Bible Society, protestantų įstaiga, savo garbės nariu išrinko jėzuitą kun. W. M. Abbott, kuris vadovauja Vatikano įstaigai Sv. Rašto darbams ir kuris neseniai buvo išrinktas generaliniu Katalikų Sv. Rašto apaštalavimo federacijos sekretoriumi.

Tas bendru protestantų ir katalikų susitarimu išleistas Naujas Testamentas, pavadinamu "Good News for Modern Man" turi 600 psl. ir kainuoja 35 centus. Gaunama adresu: American Bible Society, 1865 Broadway, New York, N.Y. 10023.

Šiuo jungtiniu darbu verta susidomėti. J. Pr.

• Dailininkas Zenonas Paulauskas atšventė 50 m. savo gyvenimo sukaktį. Jo repertuare yra apie 300 kūrinių. Šis operos dainininkas yra vykusiai sukūręs kai kurias svarbias operos partijas.

Kompozitorius Darius Lapinskas ir solistė Aldona Stempužienė pirmą kartą klausosi studijoje savo kūrinių, tik ką su Stuttgarto simfoniniu orkestru įgrotų juoston. Nuotr. Hugo Jehle

LAPINSKAS, STEMPUŽIENĖ IR BARAUSKAS SU STUTTGARTO SIMFONINIŲ ORKESTRU

Vėl trys lietuvių menininkų plokštelės su Stuttgarto simfoniniu orkestru. Šios vasaros liepos mėnesi, Europon nuvykus kompozitoriui Dariui Lapinsku ir solistei Aldonai Stempužienei, Stuttgarte juoston buvo įrašytos net trys lietuviškosios kūrybos ir pasaulinių arijų plokštelės.

Aldonos Stempužienės plokštelėje įdainuota šių operų puikiosios arijos: Carmen, Trubador, Don Carlo, Orfeo, Sevilijos Kirpėjo, Samsono ir Dalilos, Giocondos.

Vien tik Dariaus Lapinsko muzikos plokštelėje girdėsime Aldoną Stempužienę, dainuojančią "Les Sept Solitudes" (Oskaro V. Milašiaus žodžiais) ir lietuvių liaudies dainų spalvomis Lapinsko sukurtas "Ainių dainas".

Trečioji plokštelė skirta aktorui Leonui Barauskui. Joje aktorius skaitys Juliano Kaupo "Arlekimo meilę", vieną žemaitišką pasaką ir dvi lietuvių liaudies pasakas: "Pamotė" ir "Boba ir vilkas". Visų šių pasakų sekimas

plokštelėje plauks atitinkamoje Dariaus Lapinsko muzikos fone. Ši, sakytume, pasakinė muzika pasirinktoms pasakoms specialiai buvo kompozitoriaus šiam reikalui parašyta ir taipgi Stuttgarto simfoninio orkestro įgrotas.

Prisimenant ankstesnius Lapinsko, Stempužienės ir Baro stuttgartinius vizitus ir jų puikų rezultatą — dvi aukštos lygio plokštelės, reikia tikėtis, kad ir šios išvykos rezultatas bus žymus įnašas į mūsų šios rūšies kultūrinį lobį.

Šia proga tačiau tenka ir susimąstyti. Rodos, turime čia ir visokius piniginius fondus, ir įvairias kultūrinės institucijas, tačiau, kai reikia platesnio užmojo, kai reikia realizuoti ką nors labiau išliekančio, naujo ir kūrybingo, siena vis pralaužiama tik privačių iniciatyvos, tik vieno ar kelių žmonių pečiiais. O būtų galima ir dažniau plačiau užsimoti, jei panašiais dalykais neatkūtinai rūpintųsi visa dar gyva lietuviškoji visuomenė ir jai atstovaujanti kilmę tikslų institucijos.